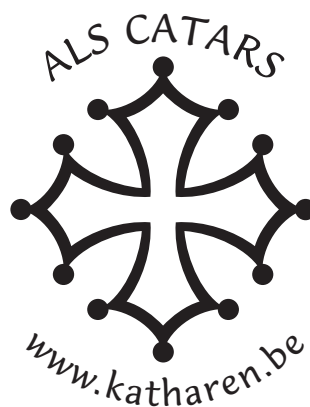

La Chanson de la Croisade Albigeoise

DEEL I

... la cansos que maestre Guilhelms de Tudela fit ...

Nederlandse vertaling van Raymond Doms

VOORAF

Voor deze vertaling maakten we gebruik van *La Chanson de la Croisade Albigeoise, éditée et traduite du Provençal* van Eugène Martin-Chabot (Parijs, Champion, 1931), deel I *La Chanson de Guillaume de Tudela*. Deze vertaling volgt de tekst op de voet in een taal die sporen van het klassieke Frans van de 17de eeuw vertoont. Er bestaat een andere vertaling (met facsimilé van de occitaanse tekst) door Henri Gougaud (Parijs, Berg, 1984). Deze brengt de integrale tekst, dus ook het anonieme vervolg. Hij wou er een poëtische vertaling van maken en koos voor alexandrijnen zoals het oorspronkelijke, die het ritme behouden maar niet meer rijmen. Ook diende de vertaling zijn inziens nu nog voor het publiek kunnen gebracht worden.

Hij snoeit dus duchtig enerzijds en verhoogt anderzijds het poëtisch gehalte en de zeggingskracht van de tekst. De vertaling is veel meer een kleurrijke (maar niet ingekorte) bewerking. Met haar voor- en nadelen.

Wij zijn korter bij de tekst gebleven maar hebben deze toch ook ontdaan van enkele overtolligheden. Elke *laisse* - dat wordt één nummer of een hoofdstukje in de vertaling - heeft één rijm en verzen van 12 voet. Dit is doenbaar in romaanse talen, maar niettemin heeft de auteur regelmatig stoplappen nodig om een vers of op te vullen of om het te doen rijmen. Dat zijn dan vooral religieuze aanroepingen genre: dat god mij bijsta, enz. enz. of tussenzinnen als: voor zover ik weet, als mijn verhaal niet liegt...enz. Daarvan hebben we de meerderheid geschraapt.

Wat de voetnoten van E. Martin-Chabot betreft hebben we ons beperkt tot wat essentieel is: het signaleren waar het bewezen is dat de auteur zich vergist bijv. Maar niet alle biografische gegevens van de talrijke meestal zeer episodische personages die hier opgevoerd worden, werden overgenomen. Wanneer door een korte ingreep in de tekst een voetnoot kon vermeden worden (vb. een personage met varianten in zijn naam slechts voorstellen onder één naam) hebben we dit ook gedaan.

E. Martin-Chabot verwijst voortdurend naar het relaas van de kroniekschrijver Pierre des Vaux-de-Cernay. Liever dan in voetnoot te vermelden wat deze schreef, willen wij hiervan later een vertaling brengen. Dus hebben we in superscript romeinse cijfers de verwijzingen gegeven naar de hoofdstukken.

Uit sympathie voor het occitaans hadden we graag alle eigennamen bewaard in het occitaans. Omdat dit weer voetnoten veroorzaakt hebben we het niet gedaan behalve voor de naam Guilhelm. Waarom ik het ook niet gedaan heb voor mijn eigen voornaam is mij ook niet duidelijk.

[...] duidt op een lacune in de tekst

[tekst] geeft aan dat deze tekst niet in het manuscript staat, maar dat zonder deze tussenvoeging de tekst redelijk onbegrijpbaar wordt.

De indeling van de tekst in hoofdstukken voorzien van een titel maakt geen deel uit van het manuscript

Raymond Doms

El nom del payre e del filh e del sant esment
 Com es la cançó q' maestre .X. fit
 vs cleres q' en nauana fo arudela noirit
 Mor el sauis e pros sicum leitozia dit
 p' clergues ep' layc fo el forment grazit
 p' comtes p' uelcomtes amatz e cobezit
 la destruccio q' el conose e vic
 e n la geomanca q' ac lonc temps legit
 e conca q' paiser ars e destruzit
 p' la fola crezenca qu' auian cosentit
 e q' la ric boiz es serian en paubrezt
 d' e loz grans manentias don eran eriquit
 e q' h' cauaher sen man faizit
 e aitiu en autias terras colliros amarrit
 a lbires eson coz carera i cherint
 e de so q' uolia a pert i amaruit
 q' el fezes un libre q' fos pel mon auzit
 q' n' fos casanierza e son sen esparidit
 a doncs fe aqit libre e el metens i lesent
 p' os q' fo comencatz entro q' fo fenit
 n' o mes en als ca entensa ne sh' a penas dormit
A o hbres fo be faitz e de vos motz complir
 e si uoletz autendre li gran e li petit
 p' o don unot a penore de sen e de bel dit
 e ar aisel q' le fe na i uentre tot farsit
 e sel q' nol conoish ni no la relentit
 a no so curaria.

Guilhelm de Tudela schrijft zijn "Canso"

LA CHANSON DE LA CROISADE ALBIGEOISE

deel I

LA CANSOS QUE MAESTRE GUILHELMS DE TUDELA FIT

I.

[DE OORSPRONG VAN DE KRUISTOCHT]

1. In de naam des Vaders, en des Zoons en des Heiligen Geestes. Hier volgt het “canso” van meester Guilhelm, een geestelijke die opgroeide te Tudela in Navarra. Later ging hij naar Montauban, zoals verder wordt verhaald, en hij verbleef er elf jaar. In het twaalfde jaar vertrok hij van daar omwille van de verwoestingen die hij tijdig had voorzien dank zij het grondig bestuderen van de sterren. Zo wist hij dat het land in vuur en vlam zou staan en verwoest worden omwille van het dwaze geloof dat men er toegelaten had; hij wist dat rijke burgers de rijkdom die zij vergaard hadden zouden verliezen en dat ridders naar vreemde landen zouden vertrekken als bannelingen, als rampzaligen, ten prooi aan kommer en kwel.

Daarom vertrok hij naar Bruniquel bij graaf Baudouin¹. Deze ontving hem hartelijk, en zorgde er voor dat hij, onbetwist, kanunnik werd in het stadje Saint-Antonin². Meester Tédise³ droeg er veel toe bij en Geoffroy van Poitiers vergat hem niet. Toen schreef Guilhelm het voorliggend boek.

Zodra hij ermee begon hield zijn geest zich met geen ander werk bezig en hij sliep zelfs nauwelijks tot hij het beëindigd had. Het is een goed opgebouwd boek geworden dat bol staat van mooie verzen en zo jullie zich de moeite getroosten het te beluisteren zullen jullie allen, groot of klein, er veel in leren, mooi uitgedrukt en geschreven met verstand want daarvan heeft de auteur de buik vol⁴ en wie zijn gedicht niet kent of op wie het geen indruk gemaakt heeft, hij zal er zich geen idee over kunnen vormen.

2. Mijne Heren, dit cansos is gemaakt naar het model van het “Canso d’Antiocha”⁵: verzen in eenzelfde maat en eenzelfde melodie voor wie het wil voordragen.

Jullie allen weten waarschijnlijk wel hoe de ketterij zo’n succes kende dat zij heerste in de streek rond Albi, in het grootste gedeelte van de Carcassès en de Lauragais; van Béziers tot Bordeaux behoorden heel wat inwoners - ik zou zonder liegen zeggen de meerderheid - tot de “gelovigen” of hun medestanders.

¹ Jongste telg uit het huwelijk van Raymond V, graaf van Toulouse, met Constance, zuster van Lodewijk VII van Frankrijk, dus jongere broer van Raymond VI.

² Saint-Antonin-de-Rouerge. Op 21 mei 1212 veroverde Simon de Montfort het en vertrouwde het toe aan Baudouin.

³ Sinds 1209 door Innocentius III als adjunct van pauselijk legaat Milon naar Frankrijk gezonden. Hij werd later bisschop van Agde (1215).

⁴ = is er overvloedig van voorzien!

⁵ Uit de laatste jaren van de 12de eeuw. Alleen een fragment van dit werk in het Provençaals bleef bewaard.

Toen Onze Heilige Vader en de geestelijkheid zagen dat deze dwaze ketterij zich krachtiger verspreidde dan voorheen het geval was en dat zij elke dag terrein won, zonden zij, elk op eigen gezag, afgezanten om te prediken in het land⁶. De orde van Cîteaux, die aan het hoofd van deze missie werd gesteld, stuurde keer op keer haar monniken. Toen belegden op zekere dag de bisschop van Osma en andere legaten een bijeenkomst met de Bulgaren⁷. Dit gebeurde te Carcassonne te midden van een grote toeloop. De koning van Aragon, met zijn machtige baronnen, was aanwezig; hij trok zich terug na het debat dat hem het bewijs leverde dat zij waarlijk kettters waren; en hij bracht hierover verslag uit in een brief die hij naar Rome stuurde⁸.

Het moet mij van het hart: deze mensen gaven niet meer om de sermoenen dan om een rotte appel. Vijf jaar lang gedroegen zij zich zo. Dit verdwaasde volk heeft zich niet willen bekeren! En dit maakt dat een menigte mannen zijn gestorven, dat massa's volk zijn ten onder gegaan; nog anderen zullen éézelfde lot ondergaan eer de oorlog gedaan is; want anders kan het niet.

3. In een cisterziënzer abdij nabij Lerida, Poblet genaamd, leefde een waardig man die er abt was. Zijn kennis maakte dat hij van waardigheid naar waardigheid opklom: van Poblet, waar men zijn uitstraling kende, ontbood men hem naar Gran Selva waar hij tot abt verkozen werd; later, in een andere samenkomst, werd hij tot abt van Cîteaux verkozen want God was hem welgevallig⁹. Deze zeer heilige man ging ook naar het land van de kettters; hij predikte om hen te overhalen zich te bekeren; maar hoe meer hij hen er om vroeg, des te meer kwelden en spotten zij met hem en gaven niet meer om hem dan om het even welke dwaas. Nochtans was hij pauselijk legaat en in het bezit van vrij uitgebreide macht om dit ongelovig volk uit te roeien.

4. Met de abt van Cîteaux - de door God zeer beminde broeder Arnaud - voorop trokken [de legaten] op, te voet of te paard, discussiërend met de perfide kettters die onverzettelijk bleven in hun dwaling. Onophoudelijk bewerkten zij hen met hun aanmaningen. Maar deze gaven er geen zier om en misprezen hen.

Zo was Pierre de Castelnau, op zijn muilezel, tot in de Provence gekomen aan de boorden van de Rhône. Hij had de graaf van Toulouse in de ban geslagen¹⁰ omdat hij baanstropers in zijn dienst hield die het land onveilig maakten. Een boosaardige schildknaap die aasde op de gunst van de graaf doodde hem verraderlijk: hij kwam achter hem aan, verwondde hem in de rug met zijn gepunte spies en vluchtte vervolgens in galop op zijn paard naar Beaucaire, van waar hij afkomstig was en waar zijn verwanten woonden. Alvorens te sterven nochtans vroeg Pierre de Castelnau, de handen ten hemel geheven, in het bijzijn van allen, dat God de zonden van deze misdadige schildknaap zou vergeven, dit toen hij de communie ontving rond het uur

⁶ Paus Innocentius II stuurde zijn legaten en vroeg meerdere keren aan alle bisschoppen uit het Zuiden hem bij te staan.

⁷ Naam die verwijst naar de manicheïsche oorsprong van de ketterij; lees dus kettters.

⁸ De besprekingen hebben plaats gevonden, maar de bisschop van Osma was nooit legaat.

⁹ Arnaud Amauri, in Poblet van augustus 1196 tot april-juli 1198, later in het belangrijkere Gran Selva van oktober 1198 tot november 1200. Volgde Gui Potré, die kardinaal werd, op aan het hoofd van Cîteaux.

¹⁰ April 1207; de bul dateert van 29 mei 1207. Het concilie van Lateranen stelde baanstropers, die het meestal gemunt hadden op kerken en kloosters, gelijk met kettters.

van het kraaien van de haan. Daarna stierf hij bij het eerste gloren. Zijn ziel ging naar God de almachtige Vader. Te Saint-Gilles begraaft men hem bij een massa brandende kaarsen en met vele Kyrie eleisons die de geestelijken zingen.

5. Toen de paus het nieuws vernam, toen men hem vertelde dat de legaat was gedood, weet dat dit hem ontstemde: onder invloed van de smart die hij ervoer steunde hij zijn kin in de hand en bad tot Sint-Jacob, de heilige van Compostela, en tot Sint-Pieter van Rome, die begraven ligt in de kapel. Daarna, na zijn gebed, doofde hij zijn kaars. Daar waren aanwezig broeder Arnaud, abt van Cîteaux¹¹, en meester Milon die zo goed Latijn spreekt en twaalf kardinalen die in kring rond hem stonden¹².

Daar werd de beslissing genomen die de weegschaal deed overhellen en de oorzaak werd van de dood van vele mannen wiens buik opengereten werd, en van menige machtige vrouwe, [...] van menig jong meisje voor wie er geen mantel of kleed restte. Die beslissing schrijft voor alles te verwoesten, voorbij Montpellier tot Bordeaux. Dit heeft Pons de Mela mij verteld; deze was naar Rome gezonden door koning Sanchez van Navarra, heer van Pampalona en van de burcht van Estella, die ook Tudela bezit, de beste ridder die ooit een paard besteeg, als dusdanig goed gekend door Miramamolín, de koning van de ketters¹³. De koningen van Aragon en Castilië waren ook bij hem: allen samen vochten ze met hun messcherpe lans; ik hoop daarover nog een nieuw lied te schrijven, helemaal op mooi perkament.

6. De abt van Cîteaux, die met voorovergebogen hoofd mediteerde, is nu recht gestaan naast een marmeren pijler. Hij sprak tot de paus: "Heer, bij Sint Maarten! Gedaan met woorden en getreuzel in deze zaak; laat brieven opstellen in het Latijn zoals het u behaagt, zodat ik mij op weg begeve; stuur ze naar Frankrijk en in heel de Limousin, in Poitou en in Auvergne, tot in de Périgord. Laat de aflaat bekend worden¹⁴ in dit land en in de hele wereld tot in Constantinopel. Dat wie niet ter kruisvaart trekt het recht niet meer hebbe aan een tafel met kleed te eten, 's morgens noch 's avonds, noch het recht om een vlassen of wollen kleed te dragen, noch om begraven te worden, zo hij sterft, anders dan een hond." Dadelijk na zijn woorden waren alle aanwezigen het eens met hem.

7. Nadat de zeer eerwaarde abt van Cîteaux (die later tot bisschop van Narbonne werd gekozen, de meest wijze en de meest deugdzaamste man die ooit een mijter heeft gedragen) zijn mening had gegeven, zei niemand een woord, behalve de paus die met somber gelaat zei: "Broeder, ga de weg op naar Carcassonne en naar Toulouse, de grote stad aan de Garonne. Gij zult de legers leiden tegen het trouweloze volk: in naam van Jezus Christus, vergeef de goede katholieken hun zonden en, van mijnentwege, predik tot hen, spoor ze aan de ketters te verjagen uit de schoot van het goede volk." Daarop, omtrent drie uur in de namiddag, ging de

¹¹ Dezes aanwezigheid wordt betwist, maar zou niet onmogelijk zijn.

¹² Dit is, samen met het op de grond werpen van de brandende kaars, de manier waarop de plechtige banvloek wordt uitgesproken.

¹³ Het gaat om El-Nasser ben Yacoub ben Youssef ben abd el-Moumen ben Alio, muzulmaanse vorst van Marokko, overwonnen op 16 juli 1212 in de slag van Las Navas de Tolosa. Daar vochten ook de twee koningen die volgen.

¹⁴ nl. de vergeving van de zonden voor al dezen die aan de strijd deelnemen.

abt op weg en verliet spoorlags de stad. Met hem gingen mee de aartsbisschop van Tarragonna, de bisschoppen van Lerida en Barcelona, van Maguelonne bij Montpellier en deze van verdere havens in Spanje, de bisschoppen van Pampalona, van Burgos en Tarrazona; allen vergezelden ze de abt.

8. De abt neemt afscheid van de paus, stijgt te paard en gaat naar Cîteaux. Alle witte monniken hebben, volgens het gebruik van de orde, hun mijter opgezet en zijn samengekomen in algemeen kapittel op het zomers feest van de Kruisverheffing¹⁵. In bijzijn van de hele gemeenschap draagt hij een plechtige mis op en onmiddellijk volgt een sermoen. Hij toont aan iedereen de pauselijke bul¹⁶ [die voorschrijft] hoe ze her en der over de hele wereld moeten gaan, zo ver de heilige christenheid reikt.

Zodra men gehoord had van de kwijtschelding van zonden meldden velen zich als kruisvaarder, in Frankrijk¹⁷ en in het hele koninkrijk. Nooit in mijn leven zag ik zo'n grote massa bijeen als deze toen samengebracht tegen de ketters en de waldenzen¹⁸. De hertog van Bourgondië en de graaf van Nevers en vele machtige heren werden er kruisvaarders.

De prijs van de kruisen in rijk borduursel of zijdelaken die zij op de rechterkant van hun borst aanbrachten, die zal ik niet proberen [te zeggen], noch hoe ze gewapend en uitgerust werden, hun paarden behangen met ijzer en wapendekschilden, want God heeft nooit een geleerde of een geestelijke geschapen die voldoende geschoold was om jullie als was het maar de helft of een derde daarvan te beschrijven, noch om priesters en abten op te sommen die zich bevonden in de vlakte voor de muren van Béziers.

9. Toen graaf Raimond van Toulouse, de burggraaf van Béziers¹⁹ en de andere baronnen van het land vernamen dat de Fransen zich klaar maakten voor de kruistocht, waren zij daar niet over verheugd. De kerkleiders hielden op dat ogenblik een samenkomst hogerop te Aubenas²⁰ en graaf Raimond ging daarheen. Hij knielde voor monseigneur abt, beleed zijn berouw en vroeg vergiffenis. De abt antwoordde dat dit niet kon, dat hij niet beschikte over de macht dit te doen zolang paus en kardinalen van Rome geen beslissing hadden genomen te zijnen gunste. Wat kan ik meer zeggen? De graaf vertrok spoorlags. Hij wendt zich tot de burggraaf, zijn neef, en smeekt hem geen oorlog met hem meer te voeren en geen ruzie te zoeken; hij nodigt hem uit om hun verdediging samen te organiseren om de teloorgang van het land te voorkomen. Maar de ander antwoordt niet ja maar neen. Bijgevolg gaan ze ongemakkelijk uit elkaar en gaat de graaf verbolgen weg. Hij keert terug naar de Provence, naar de streek van Arles en Avignon.

¹⁵ 14 september. Het niet geveerde wollen kleed werd wit door het wassen.

¹⁶ Wschl. deze van 28 maart 1208 met opdracht de kruistocht te prediken en met vermelding van dezelfde aflaten als voor hen die naar het Heilig land gaan.

¹⁷ Voor Guilhem is hier en verder in de tekst Frankrijk het Île de France.

¹⁸ De Waldenzen, *sabatatz* of met klompen geschoeiden of nog armen van Lyon, hadden een andere leer, maar deze was ook als ketterij veroordeeld.

¹⁹ Raimond Roger Trencavel die zijn vader, Roger II, in 1194 was opgevolgd in de burggraafschappen Béziers, Carcassonne, Razès en Albi.

²⁰ Guilhelm van Tudèle is de enige die verwijst naar deze samenkomst. Deze zou dan plaats gevonden hebben na de publicatie van de bul (3 februari 1209).

Mijne Heren! Vanaf nu vaart de ontroering doorheen de verzen van dit cansos. Hij werd begonnen in het jaar 1210 na Onzes Heren Jezus Christus Vleeswording, in de maand mei toen het struikgewas openbloeide. Meester Guilhem schreef het gedurende zijn verblijf te Montauban. En natuurlijk, had hij geluk of meeval gekend zoals dit te beurt valt aan menig dol jongleur of menig slechte jongeman, er zouden vele hoofse edellieden klaar gestaan hebben om hem ofwel een lastpaard of een bretoens paradepaard te schenken dat hem met aangename tred door de vlakten zou gedragen hebben, ofwel een zijden kleed, een paila of een siglaton²¹. Maar, je merkt het, de tijden zijn zo bar dat de rijkelui - ze zijn gemeen en ze zouden goed moeten zijn - er zelfs geen knoop aan spenderen. Wat zou ik hen dan wat houtskool van de slechtste as uit de haard vragen! Moge God, die hemel en aarde schiep, en de heilige Maria, zijn moeder, hen beschamen.

10. Toen de graaf van Toulouse, heer van Beaucaire, zag dat zijn neef de burggraaf hem vijandig gezind was en dat al zijn vijanden besloten hadden hem te bevechten, begreep hij dat het niet lang zou duren of de kruisvaarders zouden zijn gebied inpalmen tot in de verste uithoek. Bijgevolg stuurde hij een boodschap naar ginds in Gasconje, naar de aartsbisschop van Auch die zijn compeer was²² - het was evident voor hem dat deze prelaat niet zou weigeren het gezantschap op zich te nemen - en ook naar de abt van Condom, een geestelijke van hoge afkomst, aan Raimond van Rabastens²³, een milde schenker, naar de prior van de Hospitaalridders, een goed geneesheer. Zij zullen in zijn naam naar Rome gaan en achteraf naar de keizer, zij zullen met de paus onderhandelen, want zij weten zich goed uit te drukken om tot een overeenkomst komen^{ix}.

11. Deze gezanten reizen spoedig af en zo vlug als mogelijk gaan ze naar Rome in snelle vaart. Met mooie woorden en geschenken slagen zij erin om een akkoord voor de graaf van Toulouse bij de paus te bedingen op volgende voorwaarden: de graaf zal zeven van de best versterkte burchten van zijn domein geven als onderpand voor zijn woord dat hij zich zal schikken naar de pauselijke bevelen.

Voor deze zaak stelde de paus een geestelijke van hoog aanzien aan, Milon genaamd, aan wie de graaf diende te gehoorzamen²⁴ (Milon stierf te Saint-Gilles eer er een jaar voorbij was²⁵). Toen de burggraaf van Béziers het nieuws dat rondging en waar was vernam, te weten dat de graaf vrede had gesloten met de Kerk, voelde hij diepe spijt. Hij zou zo mogelijk bereid zijn geweest éézelfde overeenkomst te sluiten. Maar de legaat leende zich daar niet toe, zo weinig gaf men om hem. Toen haastte hij zich om zijn vazallen samen te roepen, mannen te voet of te paard, al deze die dapperheid toonden. In de stad Carcassonne wachtte hij op het leger van de kruistochters. Zij die te Béziers bleven zouden daar spijt van hebben; want ik meen dat er geen honderdvijftig waren die de dood met het zwaard konden ontwijken.

²¹ Dure, uitheemse kledij.

²² Bernard van Montaut. Bij gebrek aan apostolische ijver nodigde de paus hem uit ontslag te nemen (bul van 15 april 1211). Hij werd pas in 1214 afgezet.

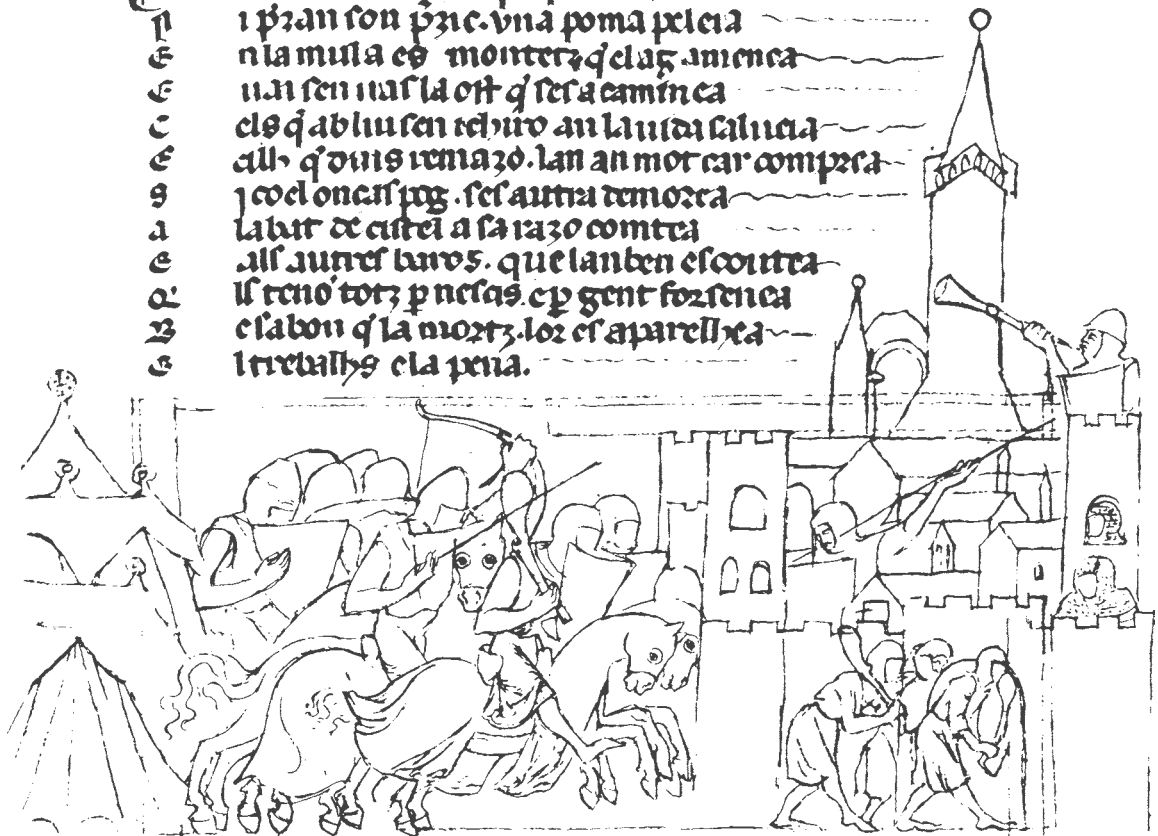
²³ Oud-bisschop van Toulouse, afgezet door de paus in 1205.

²⁴ Milon nam de plechtige verbintenis van Raimond VI in ontvangst te Valence in juni 1209, daarna te Saint-Gilles op 18 juni; die dag en de daarop volgende betekende hij de bevelen van de Heilige Stoel waaraan hij zich diende te onderwerpen om de gunst van deze Vrede gesloten met de kerk te bewaren.

²⁵ Zijn dood te Montpellier in de winter 1209-1210 werd te Rome bekend eind januari. Hij stierf na 24 november 1209.

a
 q
 p
 p
 q
 e
 a
 e
 e
 e
 e
 p
 e
 p
 e
 e
 e
 e
 s
 a
 e
 q
 e

ns dizon q'stanian. negar emar salei
 iafela puamla fos p'loz autrega
 moauran deloz q'ualha una dinnca
 q'loz senloria. fos en aunia cangea
 of augen get pre. q'lost agues dunta
 ualunt de. xv. jornt fos tota celebrca
 arben tenon delonc. vna genda legucia
 peual eibon en canu ni en estrea
 is de la cyter culan. q' fos tant fort fermea
 de munt tot entom. enclouza e ferrea
 tuncet tot entier. nolaguetan fortea
 so digi salamos ad austria la reucia
 dunt q'fos peita. fall trop ala uegea
 aut conost li cues qs q' la ruzada et mesdea
 i pzan son pne. vna poma peleia
 n la mula es monterz q'elag amencia
 u. n sen nas la ost q' set a caminea
 els q' ablu sen reburo an la uida salucia
 all. q' duns remazo. lan an mor car compra
 j col onca jog. set aunia demorra
 labat de castel a sa ruzo comtra
 all autres baros. que lanben escoutra
 ll teno' totz p' nescas. ep gent forsenca
 e labon q' la mortz. loz es aparell'ea
 l' treialhs cla pena.

Sfo aunia festa com ditz. la magdalena
 de labat de castel la genda ost amencia.

II.

[HET BEGIN VAN DE KRUISTOCHT EN DE INNAME VAN BÉZIERS]

12. Heren, hoe dit kruistochtleger tot stand kwam, dat hebben jullie vernomen luisterend naar het 'chanson de geste' zoals ik het schreef.

De abt van Cîteaux behoorde tot het ruitersleger²⁶ en was vergezeld van aartsbisschoppen en vele geestelijken^{xiv}. Zo talrijk waren ze dat, wanneer ze zich in het kamp naar een vergadering of samenkomst begeven, hun optocht langer duurt dan deze van het leger van Milaan²⁷ als dit voltallig samenkomt. Naast hen de dappere hertog van Bourgondië²⁸, te paard met heel zijn gevolg en zijn wapperend vaandel, de graaf van Nevers die het zijne ook verhief, de graaf van Saint-Pol aan het hoofd van een flink bewapende troep, graaf Pierre d'Auxerre met al zijn manschappen, en Guilhem, graaf van Genevois, een rijke streek, en sire Ademar van Poitiers^{lxv} die het land van de graaf van Forez herhaaldelijk had aangevallen. Hij was vergezeld van zijn vazallen. Daar was ook Pierre Bermond van Anduze. Van nu tot vanavond en zelfs tot morgenvroeg zou niet volstaan om u de namen op te sommen van alle Provençalen die naar de kruistocht kwamen, noch van al de anderen die toestroomden, want niemand ter wereld zou er een opsomming van kunnen geven zonder dan nog maar te spreken van de ontelbare massa ridders die de Fransen meebrachten.

13. God! Het was een wonderbaar groot leger: twintigduizend ridders, van top tot teen gewapend, en meer dan tweehonderdduizend dorpers en boeren! En tot dat aantal reken ik nog niet eens de geestelijken en de burgers. Er waren daar mensen uit alle nabije of ver afgelegen landen: van de Auvergne, Bourgondië, Frankrijk, uit de Limousin; van overal: Duitsers en Dietsers, Poitevins en Gasconjers, mannen van Rouerge en Saintonges. God schiep nooit een geestelijke die in staat is, welke moeite hij zich ook getrooste, er in twee maand een volledige lijst van op te stellen, zelfs niet in drie. Heel de Provence en die van Vienne waren daar; van de bergen die naar Italië leiden, tot van Rodez kwamen de kruistochters samen om die grote aflaten te verdienen. Het vaandel hoog marsjeerden ze in dichte drommen. Zij rekenden erop dat niemand hen zou weerstaan in heel de Carcassès en dat ze Toulouse zouden innemen, maar deze stad had vrede gesloten²⁹. Ze zeggen dat ze Carcassonne en de streek van Albi zullen veroveren. Over water, met boten, laten ze hun oorlogsharnas, alle proviand en de rest van hun bagage vervoeren. Zonder dralen gaat de graaf van Toulouse hen te gemoet want hij heeft hen duidelijk beloofd samen op te trekken in het leger³⁰.

Een ander contingent kruistochters, minder belangrijk dan dit van de Fransen, kwam uit de Agenais. Die hadden hun huis een maand eerder verlaten. Onder hen graaf Gui, een hoffelijke Auvergnat, en de burggraaf van Turenne die zoveel bijdroeg tot de expeditie, de bisschop van Limoges en deze van Bazas, de goede aartsbisschop van Bordeaux, de bisschop van

²⁶ De legaat van de paus voerde het oppercommando. De concentratie van alle legers gebeurde met Sint-Jan (24 juni 1209) te Lyon.

²⁷ Milaan zoals verder nog blijkt was toen spreekwoordelijk het toppunt van macht.

²⁸ Er staat Narbonne maar dit is een duidelijke vergissing van de schrijver.

²⁹ Deze stad had trouw gezworen aan het katholieke geloof in de handen van de legaten Pierre de Castelnau en Raoul op 13 december 1203.

³⁰ Op 22 juni 1209 in handen van legaat Milon.

Cahors en deze van Agen; Bertrand de Cardillac en de heer van Gourdon en Ratier de Castelnaud met heel de Quercy. Dit leger nam Puylaroque in waar het op geen weerstand stuitte; het verwoestte Gontaud en plunderde Tonneins. Maar Casseneuil kregen ze niet want de plaats werd dapper verdedigd door het garnizoen dat er gezet was, lichtvoetige Gasconjers bedreven in het werpen van de speer.

14. Het leger van de kruistochters legde het beleg voor Caseneuil waar, onder bevel van Seguin de Balenx, vele boogschutters en vele goede ridders waren ingesloten. Niettemin hadden de kruistochters de stad ingenomen zo graaf Gui dat niet verhinderd had. Hij haalde er groot voordeel uit en omwille van dit feit had hij een zware twist met de aartsbisschop. Ik weet ten andere niet waarom de kruisvaarders het beleg staakten en op welke voorwaarden het akkoord gesloten werd³¹.

Gedurende deze expeditie werden vele ketters veroordeeld om te branden, vele bevalige kettersen kwamen op de brandstapel omdat ze weigerden zich te bekeren ondanks de aansporingen daartoe. De bisschop van Le Puy kwam ook uit de richting van Chassiers. Van Caussade en Saint-Antonin-de-Rouerge kreeg hij grote bedragen geld³².

Van Saint-Antonin, waar hij eerst halt had gehouden, besloot hij naar het leger te gaan dat kampeerde voor Casseneuil: gezien dit leger hem niet zo talrijk scheen wou hij er zich bij voegen.

Een wreed avontuur overkwam de inwoners van Villemur: een jongen meldde hen dat het leger ging oprukken, dat het reeds het kampement van Casseneuil had verlaten. Bij dit nieuws staken ze hun stad in brand en lieten ze uitbranden op een maandag bij avond; daarna vluchtten ze bij maneschijn³³. Over dat leger ga ik zwijgen om terug te keren naar het andere dat vóór Montpellier was aangekomen. Graaf Raimond leidt het en dit is zeer nuttig: hij marcheert steeds op kop, duidt aan waar te legeren in het gebied van zijn neef, de zoon van zijn zuster, die voortdurend tegen hem oorlog voert.

15. Dag en nacht, zonder ophouden brengt de burggraaf van Béziers zijn gebied in staat van verdediging want hij is moedig van inborst: zover de wereld reikt bestaat er geen moediger, sterker, vrijgeviger, hoofser noch hoffelijker ridder. Hij is de neef van graaf Raimond, zoon van dezes zuster. Hij was een goede katholiek. Vele geestelijken en kanunniken uit kloosters staan hiervoor borg maar omwille van zijn jeugdige leeftijd gaat hij te minzaam om met al zijn vazallen van het land waarvan hij de leenheer was en deze hadden tegenover hun heer wantrouwen noch vrees; integendeel, ze gingen met hem om alsof hij huns gelijke ware. Bijgevolg gaven alle ridders en zelfs de achterleenmannen onderdak aan ketters hetzij in hun burchten, hetzij in hun verdedigingstorens; dat werd de reden van hun ondergang en smadelijke dood. Hun burggraaf zelf stierf in wreed verdriet, tot zeer grote spijt van allen en dat alles was het gevolg van hun zware vergissing. Ik zag de burggraaf slechts één keer, bij het huwelijk van de graaf van Toulouse met vrouwe Eleonora, de beste en mooiste koningin die er was in christenheid en

³¹ Volgens een versie in proza nam Gui van Auvergne de beslissing een capitulatie toe te kennen aan al te gunstige voorwaarden.

³² Volgens de prozaversie schonken de inwoners dit als losgeld.

³³ Wschl. op 22 juni 1209. De paniek was te verstaan: een honderdtal van de inwoners waren ketterse parfaits; de anderen, met inbegrip van hun heer Bertrand, zijn vrouw en dochter Aude waren "gelovigen van de ketters".

heidendom, zo ver als de wereld reikt tot in Azië. Hoeveel goeds ik ook van haar zegge en welke lof ik haar ook toezwaai, zij reiken niet zo hoog als haar verdienste en waardigheid.

Terug naar mijn onderwerp. Zodra de burggraaf van Béziers het nieuws had vernomen dat het leger tot voorbij Montpellier was genaderd, trok hij te paard Béziers binnen op een morgen bij dageraad vóór het dag werd.

16. Toen de burgers van de stad, jong en oud, klein en groot, zijn aankomst hadden vernomen, zijn zij in koortsige haast naar hem gekomen. Hij zei hen dat ze zich krachtig en moedig dienden te verdedigen want op korte tijd zouden zij bijstand krijgen. "Ik," zei hij, "ga langs de grote weg naar Carcassonne want ik heb ginds al te lang op mij laten wachten." Daarop verliet hij ogenblikkelijk de stad. De Joden van de stad volgden hem. De anderen bleven jammerend en droef achter.

De bisschop van hun stad, een zeer degelijk man, kwam Béziers binnen en, eens afgestegen, bracht hij iedereen bijeen in vergadering in de voornaamste, van vele relikwieën voorziene kerk. Zodra zij plaats hadden genomen, sprak hij hen toe over de kruisvaarders en hun opmars en hij gaf hen de raad [de stad uit te leveren aan de legaat] zonder op hun nederlaag, hun gevangenschap of dood of op het verlies van geld en goed te wachten. Hij voegde eraan toe dat ze al wat ze zouden verliezen ogenblikkelijk zouden terugkrijgen. Indien ze zo niet deden liepen zij het gevaar alles te verliezen en zonder uitstel over de stalen kling gejaagd te worden.

17. De bisschop zette uiteen wat hij te zeggen had en vroeg met aandrang te onderhandelen met de geestelijken en de kruisvaarders, liever dan zich over de kling te laten jagen. Maar weet dat zijn toespraak niet aansloeg bij de meerderheid van de inwoners. Zij verklaarden liever te willen verdrinken in de zee met zilte golven dan akkoord te gaan met wat hij vroeg. Zij voegden eraan toe dat zij aan de kruisvaarders niets, zelfs geen cent, zouden verschaffen dat enige omkeer kon brengen in het bestuur van hun stad. Ze dachten dat hun leger zich op geen enkele wijze kon handhaven [bij gebrek aan proviand] en ze waren ervan overtuigd dat het binnen de veertien dagen ontredderd zou achterblijven, want het was één mijl lang en wegen en banen konden het niet genoeg ruimte bieden. Hun stad was zo goed ten allen kante omsloten met wallen dat haar zelfs een belegering van één maand niet kon deren, dachten ze, dat de kruisvaarders haar gewapenderhand nooit zouden innemen. Maar zoals Salomon sprak tot de voorzichtige koningin van het Zuiden: van wat de zon weet wordt soms weinig gerealiseerd.

Toen de bisschop zag dat de vijandelijkheden met de kruisvaarders ingezet waren en dat zij om zijn aansporingen even weinig gaven als om een appel zonder schil, steeg hij op zijn muilezel en ging hij terug naar het oprukkend leger. De inwoners van Béziers die met hem meegingen reddden hun hachje, maar zij die in de stad bleven betaalden dubbel en dik.

Zo vlug als mogelijk, zonder tijdverlies, gaf de bisschop rekenschap van zijn zending bij de abt van Cîteaux en de andere leiders die aandachtig naar hem luisterden. Ze beschouwden de mensen van Béziers als gekken en dwazen, want zij wisten goed wat deze mensen wachtte: dood, kwellingen en straffen.

18. Op Sint-Magdalena³⁴ kwam het leger van de abt van Cîteaux toe en stelde zich op in de vlakte rond Béziers. Ik kan mij inbeelden dat bij dit gezicht onrust en neerslachtigheid in de

³⁴ 22 juli 1209.

harten van de belegerden toenamen. Nooit had het leger van Menelaos - van wie Paris Helena ontvoerde - in de havens bij Mycene zoveel tenten, zoveel uitgedoste paviljoenen, 's nachts in open lucht opgesteld als het leger van de Fransen deed. Met uitzondering van de graaf van Brienne³⁵ was er in Frankrijk geen baron te vinden die niet zijn veertigdagenplicht volbracht. Het was dus een ongelukkig geschenk voor de inwoners van Béziers dat men hen aanried [...] en om schermutselingen te houden gedurende de hele week.

Weet nu wat ze deden, die kinkels dommer en stommer dan walvissen: met witte pennoenen van gewoon laken in de hoogte liepen ze op het leger af, luidkeels schreeuwend. Ze dachten het zo schrik aan te jagen - zoals men doet voor vogels in een haverveld - hard jouwend en zwaaiend met hun stoffen wimpels, 's morgens als de dag schitterde.

19. Toen de koning van de wapenknechten de luide kreten hoorde en de schermutselingen met het Franse leger zag, toen hij zag hoe ze een Franse kruisvaarder die ze hadden laten struikelen van op een brug, doodden en verminkten, riep hij al zijn volk bijeen. Luidkeels roepen ze: "Laten we ze aanvallen." Dit gezegd zijnde pakt iedereen een knots: ze hebben geen ander wapen. Ze zijn met meer dan vijftienduizend, die armoezaaiers. In hemd en broek gaan ze de stad volledig omgeven om de wallen te vernielen. Ze dalen in de grachten af en beginnen ze te ondergraven met houwelen terwijl een deel van hen de poorten begint in te beuken en klein te slaan. Als de burgers van de stad dit zien worden ze met schrik bevangen. Van hun kant riepen de kruisvaarders: "Laten we de wapens opnemen." Dan had je het gewoel moeten zien om in de stad binnen te dringen. De belegerden dienden noodgedwongen de vestingswallen te verlaten. Met vrouw en kinderen vluchtten ze in de kerk en luidden de klokken. Niets kon ze nog beschermen.

20. De burgers van de stad zagen hoe de kruisvaarders naderden, hoe de koning van de wapenknechten hen aanviel, hoe het gespuis van alle kanten in de grachten stormde, de wallen vernielde en een bres sloeg in de poorten. Toen begrepen ze in hun binnenste dat verdere weerstand onmogelijk was. Inderhaast zochten ze een schuilplaats in de kathedraal. Priesters en geestelijken trokken dezelfde gewaden aan en lieten de klokken op dezelfde manier luiden, als ware het een mis voor de overledenen of de begrafenis van een dode. Uiteindelijk konden de Bézerianen niet beletten dat het gespuis de stad binnendrong en hun huizen in bezit nam naar goeddunken, want ieder van hen had er tien kunnen uitkiezen als dit hem zinde. De enthousiast geworden boeven hadden geen schrik van de dood: ze doodden en verpletterden al wie ze tegenkwamen en ze roofden ten overvloede alle waardevolle voorwerpen. Zij zouden voor altijd rijk zijn geworden, hadden zij deze kunnen behouden. Maar korte tijd daarna worden ze gedwongen ze af te geven want de Franse baronnen maken er zich meester van, al waren zij het die ze geroofd hadden.

21. De baronnen van Frankrijk en van de omgeving van Parijs, geestelijken en leken, zowel graven en hertogen als markiezen, ze kwamen allen onder elkaar overeen dat in elke versterkte stad waar het leger zich zou aandienen en die zou weigeren zich over te geven, alle inwoners, na de geweldadige inname, over de kling zouden gejaagd worden; er zou dan geen

³⁵ Aan hem werd op dat ogenblik de kroon van Jeruzalem aangeboden.

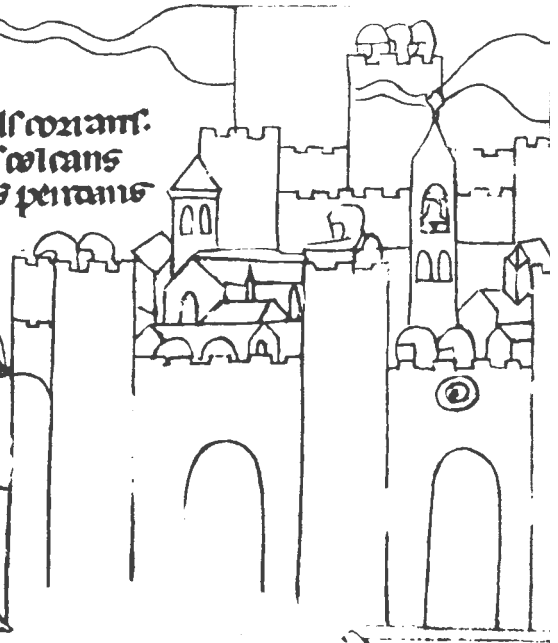
enkele stad gevonden worden die hen weerstand zou durven bieden, zo groot zou de terreur zijn na zulke voorbeelden. Zo vielen Montréal en Fanjeaux en de rest van het land in hun handen; want daarzonder, ik zweer het, zouden zij ze niet veroverd hebben met geweld. Om die reden werden te Béziers alle inwoners vermoord: men doodde ze allen gezien men niets wreder kon doen. Al deze die zich verschanst hadden in de kerk werden uitgeroeid; niets kon hen redden, kruis, altaar, noch kruisbeeld; het gespuis, die gekken en armoezaaiers, doodden geestelijken en vrouwen en kinderen; niet één, denk ik, ontsnapte. God verwelkome hun zielen, als het hem behaagt, in zijn paradijs! Ik denk niet dat er ooit een zo wilde slachting was beslist noch uitgevoerd sinds de tijd van de Saracenen. De schoften hadden hun intrek genomen in de huizen die ze overvloedig gevuld met waardevolle voorwerpen hadden bevonden. Maar bij deze vaststelling ontstaken de Franse baronnen bijna in woede: ze gooiden de schoften uit de huizen als honden, met knuppelslagen, en ze plaatsten er hun paarden en lastpaarden want “de machtigen scheren de weiden.”

22. Het lager volkje en hun koning hadden gemeend zich te kunnen verheugen over de rijke buit die ze binnengehaald hadden en voor altijd rijk te zijn. Bijgevolg, toen ze zagen dat de baronnen hun dit afnamen, riepen ze in groep, dat schorremorie: “Te vuur! Brand!” en ze gingen toortsen zoeken, genoeg om een brandstapel te bouwen. De stad vatte vuur en afgrijzen verspreidde zich; de hele stad brandde af in de breedte en de lengte. (Zo liet ooit Raoul van Kamerijk een rijke stad in de nabijheid van Dowaaï door het vuur vergaan; zijn moeder, vrouwe Alazaïs, wees hem er later hevig voor terecht en daarom had hij haar bijna een slag in het gezicht gegeven³⁶). Ieder die de hitte van de brand voelde, verwijderde zich van Béziers: zo gingen alle huizen en alle paleizen in vlammen op en terzelfdertijd veel beschermingskledij en helmen die gemaakt waren te Chartres, Blaye en Edessa, en vele mooie kleren die er noodgedwongen achtergelaten dienden te worden. De kathedraal, een bouwwerk van meester Gervais, werd eveneens in brand gestoken; onder invloed van het vuur spleet zij middendoor en viel neer langs beide kanten.

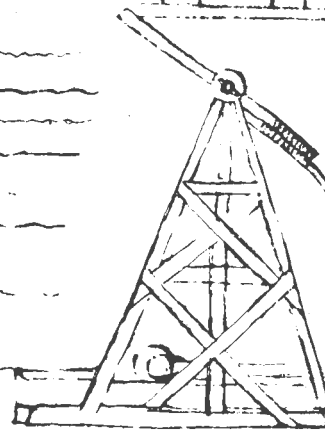
³⁶ Allusie naar het chanson *Raoul de Cambrai*.

12 e totz aicels q an. milhors caualls corant.
 a ns q sia noue escara. ni losoleis col cans
 p otem cels descofir. q son p cels pentans

p
 p
 s
 e
 s
 l
 2
 a
 l
 e
 a
 l
 q
 l
 q
 l
 p
 s
 e
 s
 e

Eulors ditz lou uelcoms. totz uos aparellatz
 amatz pèdre las arnas. en los caualls motatz
 uir eulmble en lo st. cumynalmet firatz
 fe ditz. p. rogniers. aisel de cabaratz
 collesh q'eu uos co. la foiz non issiatz
 i gartatz uostre uila eu eug. q'assatz faratz
 ti frices al mat can se seian vimat
 a ppiaran uas uos. joita uostres fossatz
 aiga nos uolezan tohre. don uos tuit abeuratz
 onc laia tant colps. eferitz edonatz
 seit collesh la corzan. nalltotz les plus senatz
 a gaita s'm foiz fuit. dels caualliers armatz
 ialtot en torn la uila. q' es mot fortz a latz
 harles. le pure. le fortz reis coronatz
 es tene pl^h de. vij. mes. fo dizon a seziatz
 anc noll pr ogrie. l'euuheris nill estat
 astoz l'isoplei cy. can il sen fo amatz
 q' poif la comqs. cau lai fo retomat
 ila geita no men aiso fo ueitratz
 mers no la pendreit;
Uelcoms de bezers ses la non bengantatz
 alla parichant ses al mat leuetz
 li bno de fir: msa can se fozon disnetz
 e son p tota loit. cominalment armetz
 cels de careassona se sont aparellatz

de belegering van Carcassonne

III.

[DE BELEGERING EN DE VEROVERING VAN CARCASSONNE]

23. Mijne Heren, wonderbaarlijk groot ware de buit geweest die de Fransen en de Normandiërs te Béziers zouden veroverd hebben, ze zouden rijk geweest zijn voor de rest van hun leven, ware er niet de koning van de wapenknechten en zijn ellendige schoften geweest. De stad en de vrouwen, en de kinderen, en de ouderlingen, en de jongeren, en de geestelijken die de mis zongen in hun gewijde gewaden, opgesloten in de kerk, alles hebben zij in de fik gestoken. Gedurende drie dagen verbleef het leger van de kruistochters in de groenende weiden; de vierde dag zetten de ridders en schildknapen zich in gang doorheen het vlakke land waar niets hen tegenhield: ze hieven hun standaarden in de lucht en de wind liet ze wapperen.

Een dinsdagavond, toen men de vespers luidde, kwamen ze aan bij Carcassonne. Men was daar zeer aangedaan omwille van de slachtpartij van Béziers. De burggraaf [Raimond-Roger] stond op de wallen in de houten galerijen en hij aanschouwde het leger met afgrijzen. Hij wou een raad houden en verzamelde zijn ridders en schildknapen die het best de wapens in de strijd konden hanteren. "Welaan, baronnen, te paard!" zei hij, "laten we er vierhonderd onder ons uitkiezen, onder deze die de beste paarden bezitten, en laten we een uitval doen. Eer het nacht wordt en de zon ondergaat kunnen we het volk dat jullie op de hellingen zien op de vlucht jagen."

24. "Heren," zei de burggraaf, "maak jullie allen klaar, ga jullie wapens nemen, stijg te paard en voer allen samen een algemene aanval uit tegen het leger!" - "Bij God!" riep Pierre Roger de Cabaret uit, "als jullie mijn raad willen volgen doe dan geen uitval. Want 's morgens, na hun ontbijt zullen de Fransen naderen naar de wallen; ze zullen proberen u de toegang tot het water dat jullie allen drinken af te sluiten en op dat ogenblik zullen heel wat slagen uitgedeeld en gekregen worden." De oordeelkundigsten volgden allen dit advies. Gewapende ridders trokken de wacht op, volledig rond de zeer sterke stad, die zo sterk was dat, indien een [ander] canso niet liegt, keizer Karel, de machtige gekroonde koning, ze zeven jaar belegerde zonder ze te kunnen veroveren in al die winters en in al die zomers; maar toen hij de belegering oprak bogen de torens voor hem en zo kon hij de stad innemen toen hij terugkeerde. Want anders was de stad niet veroverd geworden.

25. De hele nacht had de burggraaf van Béziers zich goed beschermd; de volgende morgen bij dageraad stond de burggraaf op. Aan de andere kant, in heel het leger, wapenden zich de baronnen van Frankrijk, allen tegelijk na het middagmaal. Die van Carcassonne maakten zich ook klaar.

Die dag werden er vele slagen gegeven en ontvangen; van beide kanten vielen er vele doden en gewonden: vele kruistochters werden de énen gedood, de anderen doorboord en op gelijke manier stierven veel belegerden of werden ze verwond. Maar de inspanningen van de baronnen van het kruisvaartleger waren zo intens dat zij erin slaagden heel de voorstad in brand te steken; zij dreven de belegerden zo heftig terug, door hen te omgeven, dat zij hen de waterloop, de Aude, afnamen. Ze richtten steenmortieren en katapulten op tegen de wal, bestookten hem nacht en dag in lengte en breedte.

Luister welk mirakel God deed bij deze gelegenheid: de helft van de kruisboogschutters, die op de torens waren geklommen in de mening dat zij met hun pijlen het leger van de kruis-

vaarders konden raken deden dit vergeefs; de vierkante pijlen die zij afschoten vielen in de grachten.

Weliswaar, ik heb horen zeggen, en ik ben zeker dat het waar is, dat heel die zomer lang er nooit kraaien of sperwers of dergelijke vogels waren die boven het leger vlogen; het proviand was zo overvloedig dat men dertig broden gaf voor een gemunte denier. De kruisvaarders hadden het zout van de zeewinning genomen en naar Carcassonne vervoerd; dit liet hen toe hun verliezen te compenseren, want als ze op het brood verloren wonnen ze dit terug op deze andere grondstof. Maar niemand, weet dat goed, kon zijn uitgaven recupereren, iedereen kende een deficit.

26. Het was augustus toen heel het leger was aangekomen voor Carcassonne. Het duurde niet lang voor koning Pedro van Aragon er aankwam met honderd ridders die hij op zijn kosten meevoerde. De kruisvaarders van het leger waren aan het eten, ze aten geroosterd vlees. Toen ze de koning en de zijnen zagen naderen bleven zij niet in hun hoekje zitten: prinsen en prelaten gingen op de koning toe. Hij begroette hen met gratie en zij antwoordden insgelijks: "Wees welkom."

27. De graaf van Toulouse had zijn rijk paviljoen laten opstellen in een weide aan de rand van het water bij een loverbos. Daar zetten de koning en de zijnen, die van Catalonië en Aragon waren gekomen, voet op de grond. Wanneer ze gegeten en gedronken hadden steeg de koning op zijn vos met de mooie manen en hij reed de stad in zonder wapens en zonder schild; hij nam slechts drie gezellen mee, de anderen bleven achter. Toen de burggraaf hem zag, liep hij hem tegemoet en zo ook deden al zijn ridders; ze waren vervuld van grote vreugde want ze rekenden aanstonds op zijn hulp daar zij zijn vazallen en zijn dierbare vrienden waren. Dat waren zij inderdaad; maar de koning was niet [daarom] gekomen, hij beschikte daarvoor niet over voldoende macht; de enige waarvan hij gebruik kon maken was het gebed als men naar hem wou luisteren. Toen de burggraaf hem verteld had welke gebeurtenissen hadden plaatsgevonden, de slachtpartij van Béziers en de verdelging van de stad door de kruisvaarders, de verwoestingen en de schade die dezen hadden toegebracht aan zijn land, antwoordde hij hem, na aandachtig geluisterd te hebben: "Baron, bij Jezus onze Heer, u moet mij niets kwalijk nemen, want ik had u uitgenodigd om de ketters te verbannen en ik had u daartoe aangemaand, toen in deze stad verscheidene samenkomsten plaats vonden van deze ongehoorde dwaling."

28. "Burggraaf," zei de koning, "ik ben ten zeerste bedroefd u in dergelijke kwellingen en dergelijke angstige situatie aan te treffen en dat omwille van enkele dwaze mensen en omwille van hun dwaze vergissingen. Voor het ogenblik bestaat de enige remedie die ik zie erin zo mogelijk een akkoord te sluiten met de baronnen van Frankrijk: want, volgens God en naar wat ik meen, is het niet in een nieuw treffen met schild en lans dat u uw hoop, hoe klein ook, kan stellen: hun leger is talrijk en ik betwijfel sterk dat u het tot het einde kan uithouden. U vertrouwt op de stad die goed versterkt is; maar, om je gelukkig te mogen achten, zou het nodig zijn dat er niet zoveel volk, een dergelijke troep vrouwen en kinderen, aanwezig was. Ik ben zo om u bekommerd en ik voel voor u een zo groot medelijden - omwille van de genegenheid die ik u toedraag en om al wat ik weet - dat er niets is, behalve het risico van grote oneer, waartoe ik voor u niet bereid ben." De burggraaf [antwoordde] dat het van groot belang is voor hem en voor zijn baronnen een overeenkomst te sluiten.

29. “Sire,” zei de burggraaf, “u mag naar willekeur beschikken over de stad en over alles wat ze inhoudt; want wij zijn allen uw man en waren dit reeds van de koning, uw vader³⁷, die ons veel genegenheid toonde.” Bij die woorden steeg de koning opnieuw op zijn paradepaard en keerde terug naar het leger: hij pleegde overleg met de Fransen en met de abt van Cîteaux die men erbij riep, want zonder het advies van deze man zou men niets gedaan hebben.

De koning bracht verslag uit van het onderhoud dat hij pas met de burggraaf had gehad in de stad en pleitte op de best mogelijke manier in zijn voordeel en in dit van de baronnen die zich daar bij hem bevonden. Maar hoe hij ook tussenbeide kwam en bleef aandringen, wanneer het er op aankwam een besluit te treffen dan kwam men tot het volgende: uit genegenheid voor hem verbond het leger er zich toe de burggraaf de stad te laten verlaten met elf man van zijn keuze; zij zouden meenemen wat ze op zich droegen; al het andere zou overgelaten worden aan de wil van de kruistochters.

De koning zei tussen zijn tanden: “Dat zal gebeuren als een ezel door de lucht vliegt!”. Ontgoocheld en verbolgen keerde hij terug naar de stad en legde de toestand uit aan de burggraaf en aan zijn omgeving. Bij dit nieuws verklaarde de burggraaf dat hij zich liever zou doden of de zijnen levend laten villen dan ze achter te laten; nooit in zijn leven zou hij dergelijke overeenkomst aanvaarden en zou hij de minste van zijn vazallen opgeven. Hij verzocht de koning terug te keren; wat hem betrof verklaarde hij dat hij Carcassonne zou verdedigen zolang hij kon. De koning steeg opnieuw te paard, doordrongen van een diepe smart omwille van de wending die de zaak had genomen.

30. Koning Pedro van Aragon is teruggekeerd, mistevreden en het weegt zwaar op zijn hart dat hij hen niet heeft kunnen bevrijden³⁸. Hij keerde terug naar Aragon, verbolgen en verdrietig. Het kruistochtleger vat de voorbereidselen aan om de grachten van de stad te dempen: zij laten takken afrukken en *chats* en *chattes* maken³⁹. De legerleiders lopen de hele dag gewapend rond en zoeken uit langs welke kant ze de belegerden kunnen overvallen. De bisschop, de priors, de monniken en de abten roepen: “Vooruit! De aflaat wenkt! Waarop wachten jullie dan?”

De burggraaf en de zijnen waren op de wallen verschenen: de kruisbogen schoten met vierkante pijlen met pluim en langs de ene en de andere kant vielen er vele doden. Indien in de stad de toevloed van volk niet zo groot was geweest - want uit het hele land waren vluchtelingen daar naartoe gekomen - dan zouden de kruistochters haar in geen jaar ingenomen hebben noch gewapenderhand bestormd, want haar torens waren hoog en de muren van kantelen voorzien. Maar zij hadden de belegerden hun watervoorziening ontnomen en de waterputten stonden droog want de hitte was groot en dat in het hartje van de zomer. Besmetting bij de mannen die ziek geworden waren, besmetting bij het talrijke vee dat uit heel de streek naar daar was gedreven en dat men gevild had, en overal de schrille kreten geslaakt door vrouwen en kleine kinderen waarmee de huizen volgepropt zaten, de vliegen die door de hitte iedereen lastig vielen, dat alles was voor de belegerden een oorzaak van lijden zoals ze nog nooit te verduren hadden gekregen in hun leven.

³⁷ Alfonso II (1162-1196), vader van Pedro II, ontving de leenhulde van Roger, vader van burggraaf Raimond-Pierre, die zijn bondgenoot werd tegen de graaf van Toulouse in november 1179.

³⁸ Pierre des Vaux-de-Cernay noch Guilhem van Puylaurens spreken van deze tussenkomst van de koning.

³⁹ Toestellen om te belegeren: overdekte galerijen, op wielen opgesteld die tot bij de wallen werden gerold om deze te beschermen die takken of boomstammen en grond gooiden in de grachten om ze te dempen. We bewaren de Franse benaming.

Er waren nog geen acht dagen voorbij sinds het vertrek van de koning, toen een machtige heer een onderhoud voorstelde; zo gauw de burggraaf een vrijgeleide had verkregen ging hij er naartoe met een klein aantal van zijn mannen⁴⁰

31. De burggraaf van Béziers verliet de stad om naar dit onderhoud te gaan met een escorte van een honderdtal ridders; de machtige heer van het leger van de kruisvaarders had er slechts een dertigtal bij. “Mijn heer,” zei hij, “ik ben met u verwant. Moge God de Almachtige mij helpen en mij beschermen. Wat zou ik graag voor u een akkoord met de kruistochters alsook uw geluk en dit van uw vazallen willen. Mocht u binnenkort hulp ontvangen, dan zou ik ten zeerste goedkeuren dat u zich verdedigt; maar u weet het best dat daar niets van aan is. Kom dus met de paus en ook met de baronnen van het leger tot een vergelijk, want ik zeg u in alle eerlijkheid, indien ze u met geweld veroveren, dan zal uw aller lot gelijk zijn aan dit dat Béziers onderging. Stel u tevreden met het redden van uw lichaam uit dood en kwellingen: u zal wel wat geld hebben als u blijft leven.”

De burggraaf die deze taal begrepen had⁴¹, antwoordde: “Mijn Heer, tot uw bevel en dit van koning Filips, aan wie Frankrijk toebehoort. Ik zou volledige voldoening geven aan de koning, onmiddellijk, zo ik mij in veiligheid naar het leger kon begeven.” - “Ik breng u er heelhuids naartoe en terug, hier tussen uw manschappen. Dat zeg ik u in alle eerlijkheid.”

32.⁴² De burggraaf van Béziers verliet de stad om naar dit onderhoud te gaan met een escorte van een honderdtal ridders; de machtige heer van het leger van de kruisvaarders had er slechts een dertigtal bij. “Mijn Heer,” zei hij, “ik ben met u verwant. Moge God de Almachtige mij helpen en mij beschermen. Wat zou ik graag voor u een akkoord met de kruistochters alsook uw geluk en dit van uw vazallen willen.” Terwijl ze deze woorden zeiden kwamen ze in het paviljoen van de graaf van Nevers waar de besprekingen werden gehouden. Van alle kanten bezagen ridders en sergeanten de burggraaf, zo getuigde een priester; want hij gaf zich over als gijzelaar uit vrije wil. Hij handelde als een dwaas, naar mijn oordeel, toen hij zich zo gevangen gaf.

33. De burggraaf van Béziers en deze die hem vergezelden, negen te samen, van de meest aanzienlijke van zijn getrouwen gingen naar het paviljoen van de graaf van Nevers onder de aandachtige blik van de Fransen en Bourgondiërs [...]⁴³ De burgers van de stad en de ridders die er verbleven en ook de dames en jonkvrouwen, allen verlieten de stad zodat er daar niemand meer achterbleef, geen schildknaap of geen bandiet, geen grote of kleine man, geen vrouw of jonker. Zonder iets mee te nemen, in grote haast, vertrokken ze, enkel gekleed met hemd en broek; want de kruistochters lieten hen niets over ter waarde van een knoop. De enen

⁴⁰ Deze episode wordt alleen bij Guilhem verhaald.

⁴¹ Een verzoek tot capitulatie, ook interessant voor de belegeraars die al wat de stad inhield best konden gebruiken voor het onderhoud van hun eigen leger in veroverd gebied ^{xvi}.

⁴² Dit is een mogelijk foutieve herhaling van de zeven eerste verzen van de vorige laisse.

⁴³ Lacune in de tekst. Mogelijk werden hier de clausules van de capitulatie van Carcassonne in opgesomd. De herhaling van zeven verzen (niet 100 % volledig wat schrijfwijze betreft) duidt op een vergissing van de scribent. Het verhaal van Guilhem geeft de indruk dat de burggraaf in de val werd gelokt (een prozaversie beweert dit uitdrukkelijk), maar men kan even goed veronderstellen dat hier verhaald werd dat de burggraaf de voorwaarden van de capitulatie aanvaard heeft.

gingen naar Toulouse, de anderen naar Aragon of naar Spanje, sommigen naar het noorden, anderen naar het zuiden. Daarna trokken de kruisvaarders naar believen de stad binnen, ze bezetten het burggrafelijk logement, de torens en de donjon. De schitterende buit gooiden ze op een hoop; van paarden en muilezels die er ten overvloede waren maakten ze een verdeling zoals hun dat uitkwam.

De herauten liepen door de rangen van het leger en riepen: "Vooruit! Naar de aflat! De abt van Cîteaux wil voor jullie een sermoen houden." Allen spoedden zich daarheen en vormden een kring.

De abt stond op een marmeren perron: "Mijne Heren!" zei hij, "luister naar mijn woorden. Zie nu welke mirakels in uw voordeel de Koning van de hemel verricht: niets weerstaat jullie. Ik beveel jullie allen, in naam van God, niets weg te nemen van de goederen die zich in de stad bevinden, zelfs niet ter waarde van een houtsintel, zo niet zouden we tegen jullie ogenblikkelijk de banvloek uitspreken. Want we gaan dit alles geven aan een machtige heer die het land zal besturen tot voldoening van God, op zo'n manier dat de ketterse verraders het nooit meer zullen heroveren." En allen stemden in met het voorstel van de abt.

IV.

[DE KRUISVAARDERS IN VEROVERD LAND]

34. Carcassonne werd ingenomen⁴⁴. In heel het land vluchtte men alle kanten uit. Het leger plaatste een garnizoen in Montréal en Fanjeaux; daar was niet één inwoner, groot noch klein, achtergebleven. Men zegt dat Peire Aragones, een stoutmoedige bendeleider, hier voor eigen rekening veel geld verdiende. Denk echter niet dat de abt van Cîteaux insliep: op het einde van de mis van de Heilige Geest predikte hij over de geboorte van Jezus Christus en daarna zei hij dat hij wou dat er nu een goede verkozen heer zou regeren in het land dat de kruisvaarders hadden veroverd. Hij stelde de graaf van Nevers voor, maar deze wou daar niet blijven noch er het bevel voeren. Dit was ook zo voor de graaf van Saint-Pol ^{xvii} die men daarna verkoos: beiden antwoordden dat zij voldoende bezit hadden in het koninkrijk Frankrijk waar hun voorvaderen geboren waren, om er te leven zolang het hen gegund was. Daarom hechtten ze geen belang aan wat door een andere nagelaten was. Er was niemand die zich niet onteerd had gewaand indien hij dit leen had aanvaard.

35. Deze raad, die als parlement bijeengekomen was, werd bijgewoond door een machtige baron, dapper en sterk, stoutmoedig en strijdlustig, wijs en ervaren, een goede ridder, mild en voorkomend, zachtmoedig en vrank, met innemende manieren en ongebonden geest. Hij was lange tijd op expeditie geweest over zee, te Zara en tegen de Turken en elders ook. Hij was heer van Montfort en het leen dat er van afhangt, en graaf van Leicester⁴⁵. Hij werd met algemene instemming door de vergadering verzocht om het burggraafschap te aanvaarden in zijn geheel en het overig deel van het ketters land⁴⁶. “Heer,” sprak de abt tot hem, “in naam van de almachtige God, aanvaard dit land dat men u schenkt: God en de paus zullen het u waarborgen en wij na hen, en al de anderen ook en we zullen u steunen zolang we leven.” “Ik aanvaard,” zei de graaf, “op één voorwaarde, dat alle vorsten hier aanwezig mij de eed zweren dat, zo ik mij ooit in gevaar bevind, zij, op mijn oproep, mij zullen komen verdedigen en mij bijstaan.” “Dit verzekeren wij u,” zeiden allen heel loyaal. Daarop ontving hij dadelijk en onverschrokken het land en de streek.

36. Toen de graaf van Montfort⁴⁷ zich had gevestigd in het leen Carcassonne dat men hem had gegeven met heel het omringend land, was hij zeer bekommerd en bedachtzaam. Want vrij weinig van zijn vrienden waren akkoord om bij hem te blijven; de meeste wouden terugkeren

⁴⁴ op 15 augustus 1209, volgens Bernard Gui.

⁴⁵ Simon, heer van Monfort en Épernon sinds 1181, gehuwd met Alix de Montmorency, had in 1204 van zijn oom langs moederskant, geërfd van de graaf van Leicester en niet Winchester zoals de auteur - vergissing of onwetendheid - hier en verder nog meldt. Hij kon er niet regeren omdat Jan zonder Land het leen had aangeslagen als behorend aan een vazal van de koning van Frankrijk. Hij had deelgenomen aan de vierde kruistocht te Zara, maar nadat de paus elke onderneming tegen deze stad die eigendom was van een christen vorst, de koning van Hongarije, had veroordeeld was hij naar Syrië getrokken waar hij tegen de Saracenen of Turken had gevochten.

⁴⁶ Dit omvatte de burggraafschappen Béziers, Carcassonne, Razès en Albi en daarenboven de Lauragais, de Minvervois, de streek van Termes. De legaten daarenboven zagen het zo dat Simon van Montfort zich meester zou kunnen maken van de hele streek, met uitzondering van het graafschap Toulouse.

⁴⁷ Het werd een gebruik hem zo te noemen alhoewel hij slechts graaf van Leicester was en elders niet.

richting Parijs: het berglandschap is woest en de bergengten schrikwekkend; zij hadden geen enkele zin om in dit gebied de dood te vinden. Er bleven er niettemin enkele (negen of tien⁴⁸), hooggeplaatste baronnen en zeer machtige heren: Simon bijgenaamd de Cissey; heer Robert de Picquigny, een Normandiër naar ik meen; Guilhem de Contres die zich onophoudelijk inspande voor de toename van zijn roem; heer Gui le Maréchal, dapper en vastberaden van hart; Robert de Forceville en Lambert de Crécy⁴⁹, Regnier de Chauderon en Raoul d'Agis; Pons de Beaumont en zijn neef Jean en vele anderen van wie ik de naam niet gekend heb; de burggraaf van Donges en Roger d'Andelys; heer Roger des Essarts en Hugues de Lacy. Ware ik bij hen geweest en had ik ze gekend en gezien; was ik samen met hen door het land getrokken dat zij veroverden, mijn boek zou vollediger zijn en mijn cansos had erbij gewonnen.

37. Toen de graaf van Montfort, die men Simon noemde, zich te Carcassonne vestigde, riep hij zijn wapenbroeders samen. Guilhem de Contres (dat God hem belone) zond hij naar de streek van Béziers, want er was geen schrandere baron die burcht en donjon, de rijke stad en haar omgeving beter kon beschermen. Waarlijk, had men hem Portugal en het koninkrijk Leon toevertrouwd en onderdanig gemaakt, deze waren beter bestuurd geworden door hem dan door de verwaanden die er koning zijn en die ik geen sikkepit acht⁵⁰.

Lambert de Crécy werd naar Limoux gezonden; zo ging het ook voor de andere baronnen, de éne naar het noorden, de andere naar het zuiden, zoals hij het goed achtte, om het land te behoeden. En de graaf van Montfort met het leeuwenhart, hij verbleef te Carcassonne waar hij gevangen [...] hield alsook de burggraaf die enige tijd later stierf aan dysenterie. En het geboefte en ander minderwaardig volkje dat niets van de zaak afweet, noch van wat is, noch van wat niet is, heeft beweerd dat men deze 's nachts bij verraad had vermoord; maar nooit, bij Jezus Christus in de hemel, zou de graaf erin toegestemd hebben dat men hem vermoordde, voor niets ter wereld.

38. Zoals ik verteld heb, het was op verzoek van de graven, vorsten en markiezen dat de graaf van Montfort het leen, het land en de streek ontving. Hij vestigde zich daar op deze voorwaarde dat zij hem hulp en bijstand zouden bieden zo hij die nodig had en hij eiste van ieder dat hij zich daartoe verbond onder eed.

De graaf van Toulouse gebood zijn zoon te gaan halen omdat de baronnen van het leger, die uit de omgeving van Parijs kwamen en die zijn vrienden waren, hem wouden zien. Raimond de Ricaud bracht hem op een donderdag. Het was een mooie jongen⁵¹, uitstekend opgevoed, want Geoffroy de Poitiers had zich ten zeerste om hem bekommerd. De hertog [van Bourgondië] en zijn neef de graaf van Saint-Pol verwelkomden hem hartelijk.

De kruisvaarders die vreesden verrast te worden door de winter, keerden terug naar Troyes en Parijs over Montpellier.

⁴⁸ Tien staat voor het rijm. Pierre des Vaux-de-Cernay spreekt van "dertig ongeveer" ^{xxiv}.

⁴⁹ Deze Bourgondiër kreeg het leen Limoux van Simon de Montfort en komt met deze naam nog herhaaldelijk ter sprake. Hij wordt ook nog als Lambert de Thury aangeduid.

⁵⁰ Sanchez I, koning van Portugal (1185-1211) en Alfonso IX, koning van Leon (1188-1238) bevochten elkaar in plaats van gezamenlijk tegen de Muzelmannen te strijden. Alfonso IX sloot zelfs een verbond met de emir van Marokko en nam niet deel aan de slag van Las Navas de Tolosa.

⁵¹ De latere Raimond VII was dertien geworden, geboren in juli 1197.

39. Het grote leger ging uiteen: het kon niet langer blijven. Maar alvorens het ontbonden werd stuurde het gezanten naar Toulouse “la gran” om na te gaan of men er bereid was een akkoord te sluiten. Verscheidene goede ridders maakten deel uit van dit gezantschap. De Tolozanen antwoordden dat zij zich zouden neerleggen bij de beslissing van de paus van Rome die ze wouden gaan bezoeken. De afgevaardigden konden tot geen ander besluit komen⁵². Zij keerden dus terug langs de grote baan en trokken met hun leger rechtstreeks naar Montpellier. Wat de graaf van Toulouse betreft, hij trof voorbereidselen want hij wou zonder verder uitstel naar Rome gaan om de paus te spreken; hij hoopte daar toe te komen voor januari. Maar vooraf stuurde hij zijn gezanten: Raimond de Rabastens, die pas van ginds kwam, en de abt van Saint-Théodard, die hiervoor slecht beloond werd want hij werd in de gevangenis opgesloten gedurende bijna een vol jaar⁵³ - niemand onder zijn gezag had een zo deugdzaam abt. Deze gezanten hadden als taak de paus op de hoogte te brengen van de komst van graaf Raimond en hem te overtuigen dat hij dit niet zou veronachtzamen.

40. De koene graaf van Toulouse maakte haast met zijn voorbereidselen voor de lange reis die hij zinnens was te ondernemen. Hij zou eerst naar Frankrijk gaan om met zijn neef [de koning] te praten, daarna naar de keizer, zo hij hem kon ontmoeten, en daarna naar de paus. Hij wou elk van hen bevragen.

De abt van Cîteaux raadde hem af hen te benaderen. Mocht hij hem willen geloven, zei hij, dan diende hij zich niet zoveel moeite te getroosten, noch zoveel geld te lenen voor de reis; hij kon de zaak ter plaatse regelen met hem, even goed als hij het ginds kon doen. Maar [de graaf van Toulouse] wou niet blijven.

Terug naar de graaf van Montfort. Hij hield de burggraaf [Raimond Roger] gevangen en vroeg niet beter dan hem daar goed te bewaken en hem al wat hij nodig had ruim te verschaffen. Maar aan wat moet gebeuren kan niemand ontkomen. De burggraaf werd op dat ogenblik besmet met dysenterie waaraan hij ging sterven. Maar eerst wou hij communiceren: de bisschop van Carcassonne liet hem waardig de laatste sacramenten toedienen en daarna stierf hij bij valavond. De graaf van Montfort gedroeg zich als een hoffelijk man en een waardige heer: hij liet zijn lichaam opbaren voor het volk van het land opdat ze hem zouden bewenen en eren. Daar had je het volk schrille kreten horen slaken! Met een grote stoet liet de graaf het lijk ter aarde bestellen. Dat God zich ontferme over zijn ziel, zo hij barmhartig wil zijn, want het was een droevig gebeuren.

41. De graaf van Montfort zat danig verveeld met de terugkeer van de kruisvaarders naar hun landen; na hun vertrek bleven hem weinig medestrijders over^{xxiv}. Hij sloot vrede^{xxv} met de graaf van Foix die hem, uit vrije wil, zijn jongste zoon als gijzelaar gaf. Dit vredesakkoord duurde niet lang want een weinig later verbraken ze alle afspraken en voerden daarop hardnekkig oorlog. Guiraud de Pépieux die met Simon van Montfort vrede had gesloten, gedroeg zich zeer onheus tegenover hem. Het was door een ongelukkig gebeuren dat zij in onmin geraakten. Het was weliswaar een Fransman die de oom van Guiraud^{xvii} vermoordde, maar de graaf van Montfort was zo verbolgen op de moordenaar dat hij hem levend liet begraven: men gooide

⁵² Zij eisten o.a. dat de personen en goederen die de legaat tot voorstanders van de ketterij zou uitroepen, aan de kruistochters zouden worden uitgeleverd.

⁵³ Het concilie van Lavaur, 1213, verweet dit aan Raimond VI.

hem in een put. Nooit zag men voor een dergelijke misdaad een dergelijke straf. Gezien de moordenaar een Fransman was met adellijke verwanten had heer Guiraud zich als goed gewroken moeten beschouwen. Niettemin nam hij voor dit feit een vijandige houding tegenover de graaf aan, daar waar hij toch goed behandeld werd en een gunsteling was. Zonder hem uit te dagen, zonder afscheid van hem genomen te hebben stak Guiraud een van zijn mooie burchten in brand. Had men hem te pakken gekregen, het zou hem, mijns inziens, duur te staan zijn gekomen.

Bouchard de Marly^{xxvi} bezat Saissac⁵⁴ dat hem was geschonken. Zekere dag trok hij de wapens aan samen met vijftig Fransen en die dag stootte hij op die van Cabaret⁵⁵. Ze waren met minstens negentig, te voet zowel als te paard, en daarbij veertien boogschutters die de Fransen omringden, hen zware slagen toedienden en hen van nabij in het nauw dreven. Maar onze Fransen bleven in groep en in slagorde, zonder zich schrik te laten aanjagen door hun kreten en bedreigingen; bijgevolg vielen er aan beide zijden vele doden. Op het einde werden deze die met Bouchard waren, uiteengedreven. Dit was een groot en betreuenswaardig onheil: hij werd gevangen genomen en meegevoerd. Over hen die er de dood vonden daalde de vergetelheid. Moge God hun zielen verwelkomen op het einde van de wereld in zijn glorieus hemel.

42. De graaf van Montfort was diep bedroefd omwille van de gevangenschap van Bouchard en zijn metgezellen. Heel die winter lang verloor hij^{xxxi-ii} gebied tot op het moment van de vasten, het seizoen van de nieuwe bladeren, toen de kruistocht opnieuw begon, zoals dat meerdere keren gebeurde.

De graaf van Toulouse ging naar Rome alsook de consuls van Toulouse die er veel geld uitgaven. De Tolozanen begaven zich eerst naar Frankrijk en werden er goed ontvangen door de machtige koning Filips; maar naderhand vertoonde deze vorst een chagrijnig humeur: omwille van keizer Otto^{xxxiv} was hij kwaad op hen.

De gravin van Champagne, een hoffelijke en deugdzaam dame, ontving hen goed, een aantal baronnen evenzo en eveneens de hertog van Bourgondië die hen heel wat geschenken aanbood en de graaf van Nevers die zich heel vriendelijk tegenover hen toonde en hen een ruime gastvrijheid bood.

43. De paus en alle kardinalen ontvingen de graaf van Toulouse op de gepaste manier voor een baron van geboorte. De paus schonk hem een vorstelijke mantel, een ring van fijn goud, waarvan de steen alleen al vijftig zilveren marken waard was, alsook een paard. Onmiddellijk werden zij zeer goede en hartelijke vrienden. De paus toonde hem de [lijkwade van] Veronica van onze geestelijke Vader; hij liet hem het gelaat aanraken van deze die een levende man lijkt, en hij gaf hem de algemene absolutie van al de zonden die hij begaan had. Want deze keer kwamen ze beide gemakkelijk tot een akkoord⁵⁶.

⁵⁴ Deze burcht heerst over de vlakte tussen Castelnaudary en Carcassonne.

⁵⁵ 20 km ten oosten van Saissac en samen met Termes en Minerve de enige drie plaatsen van het burggraafschap Carcassonne die nog weerstand boden aan de kruistocht.

⁵⁶ Guilhelm overdrijft. Hij gaf de absolutie aan de Tolozanen; wat de graaf betrof liet hij toe dat hij zich verantwoordde voor een half kerkelijk, half lekenconclie, samengeroepen en voorgezeten door de legaten van de paus in Frankrijk. Deze mochten hem absolveren als hij zijn gedrag op een valabele manier wettigde.

44. Na volbrenging van wat hij zich voorgenomen had nam de graaf van Toulouse afscheid van de paus en ging aanstonds op weg. Met lange dagreizen liet hij Italië achter zich uit schrik om er een ziekte op te lopen. In Frankrijk hielden de Tolozanen een dag halt te Parijs en ze ontmoetten er de koning die niet zeer inschikkelijk was. De graaf kwam terug en met hem zijn gevolg en deed zijn intrede in Toulouse op de gebruikelijke manier: voor de burgers van de stad was het op die dag een groot feest. Maar hij had daarna een onderhoud met de graaf van Montfort, in de nabijheid van een abdij; de abt van Cîteaux en andere priesters woonden dit bij. Ik had gedacht dat zij vrede zouden sluiten en overeenkomen om mekaar nooit meer te bestrijden, zo vriendelijk behandelden ze elkaar en toonden ze hun vertrouwen; en ik zou in geen duizend jaar geloofd hebben wie mij zou gezegd hebben dat de abt van Cîteaux ooit in Toulouse zijn intrede zou doen. Men vertrouwde hem het beschermen van de burcht van Narbonne toe, waarvan hij en de bisschop van Foulque⁵⁷ de heerlijkheid zouden hebben en waarvan zij meester waren.

45. De abt van Cîteaux deed zijn intrede in Toulouse, tot grote verwondering van alle inwoners, jong of oud, van allerlei soort, tot de kleine kinderen toe. In het bijzijn van de hele bevolking droeg de graaf de burcht over aan de abt en aan de bisschop, een gebeurtenis die ongetwijfeld haars gelijke nooit heeft gehad, wed ik, in de vlakte. Daarop stelde men menige oorkonde, menige akte, menige gezegelde brief op, die de abt verstuurde over de hele wereld tot aan de berg Gibel⁵⁸. De koning van Aragon kwam de heer abt tegemoet vanaf Muret en had een onderhoud met hem te Portet in een weide. Maar ze beslisten er niets dat de ring van een onwillige haarlok waard is.

46. De bisschop van Toulouse, Foulque de Marseille, wiens gelijke in verdiensten niet bestaat, en de abt van Cîteaux kwamen elke dag voor besprekingen bijeen. Elke dag gingen zij preken onder de bevolking, die zich weinig geneigd voelde tot bekering. Zij verzetten zich de een en de ander tegen leningen en woeker.

In de Agenais maakte de abt zoveel tochten dat hij kwam tot Sainte-Bazeille. Maar van hun preken drong niets door tot het oor van de mensen die al spottend zeiden: "Hoor, de bijen gonzen!" Zodus, en het geloof helpe mij, het verwondert mij geenszins dat men [die mensen] uitroeide, dat men ze alles ontnam en dat men ze plunderde of met geweld kastijdde om ze tot het goede terug te brengen.

47. De burgers van Toulouse, deze van de broederschap [van de stad] en deze van de voorstad, waren heel de dag in debat. Maar uiteindelijk kwam daar niets uit dat de waarde had van een eikel of van een rotte appel. Zij die bij de ketterse sekte aangesloten waren, en zij die met hen samenspannen, beweerden dat de bisschop van Cîteaux en de geestelijkheid de andere Tolozanen aanspoorden om hen te bevechten, opdat zij door zulke waanzin tot het uitmoorden van elkaar zouden komen, want als ze mekaar begrepen, dan zouden er geen kruistochters in

⁵⁷ Sinds 1205 bisschop van Toulouse.

⁵⁸ De Etna. De brieven voerden de procedure uit van de bul van 19 januari 1210 die de Tolosanen uit Rome meebrachten en die hen absolutie verleende. Zij verkregen die niet zonder moeite: ze dienden om de abt van Cîteaux te overtuigen, behalve hun onderwerping, nog een bedraag van 1000 tolozaanse ponden te betalen als bijdrage tot de strijd tegen de ketterij.

de wereld zijn die hen enig kwaad konden berokkenen. Dit was wat de slechten, de dwazen, die de ketterse doctrines aanvaardden, lieten horen aan de graaf en aan zijn entourage. Het zal niet lang duren eer allen zullen inzien wat voor een raad die lieden, die Gods vermaledijding waardig zijn, hen gegeven hebben. Daaruit zal de dood van een menigte mensen voortkomen, de teloorgang van het land dat vreemdelingen hebben verwoest en geteisterd. Want tegen haar inwoners lopen de Fransen en de Italianen⁵⁹ en de hele wereld storm en ze haten hen veel meer dan de Saracenen.

⁵⁹ Guilhelm de Tudèle komt er later nog op terug, maar er is geen tekst die de deelname van de Italianen aan de kruistocht tegen de Albigenzen bewijst.

V.

[DE INNAME VAN MINERVE EN DE BELEGERING VAN TERMES]

48. Mijne heren, het gebeurde in het goede jaargetijde als de winter zijn hevigheid verliest, de tijd zacht wordt en de warmte wordt herboren: de graaf van Montfort bereidde zijn expeditie voor tegen de burcht van Minerve, gelegen aan de kant van de zee⁶⁰. Hij legde het beleg rond deze plaats zoals hij het besloten had, stelde zijn katapulten op en de Malevoisine⁶¹, de Vrouwe en koningin van de mortieren. Hij sloeg bressen in de hoge wallen en in de burcht van de heer, gebouwd in gemetselde steen met zandmortel en kalk die heel wat zwaar geld en “masmoudinen”⁶² hadden gekost. Ware het de koning van Marokko met zijn Saracenen die het beleg had gelegd, bij de heilige Catharina, hij zou er geen schade hebben aangericht ter waarde van een anjouaanse cent; maar tegen het leger van Christus, de opperste rechter van het mensdom, is er geen rots zo hoog en zo steil, noch een burcht genesteld in de bergen, die kunnen beschermen.

49. De burcht van Minerve was niet gebouwd in de vlakte maar op een hoge berg. Er bestaat, tot de bergen van Spanje, geen sterker burcht, met uitzondering van deze van Cabaret en deze van Termes die ligt bij de toegang tot Cerdagne. Guilhelm de Minerve geniet er van het leven, hij is er ingesloten met heel zijn gezelschap. Maar onze Fransen en deze uit de Champagne, inwoners van Le Mans en Anjouanen en Bretoenen, Lotharingers, Friezen en Duitsers zullen ze er met geweld uitdrijven nog voor de oogst rijp is. Zij brachten er menig hardnekkige ketter uit slecht gebroed op de brandstapel en menige dwaze ketterse die tegenwong op het ogenblik dat zij op de brandstapel werd geplaatst. Men liet hen niets dat een kastanje waard was. Daarna werden hun lijken vanaf de hoogte naar beneden geworpen en ondergestopt in de modder opdat ons buitenlands volk niet te lijden zou hebben van de stank van deze vuilnis.

50. Toen Minerve ingenomen was brak de graaf Fort⁶³ op en ging naar Pennautier, ginds boven in de Carcassès, en hij ontbood de gravin⁶⁴. Zij ging naar hem toe zodra zij het bericht gekregen had; waarlijk, niemand heeft een wijzere vrouw gekend in deze wijde wereld. Ze verbleef drie dagen bij hem in de legerplaats die zeer groot was. Zekere donderdag, in een paleis in de vroege morgen, verzamelde de graaf vorsten en baronnen rond hem en de beslissing werd genomen Termes te gaan belegeren, ginds boven in de Termenès, een wonderbare burcht⁶⁵. Maar eer het ingenomen wordt verlaten heel wat zielen het lichaam, gestorven zonder biecht, vele marken en denieren worden nog gependeed aan belegeringen; last- en rijpaarden en veel andere rijkdommen en mooie uitrustingen worden nog, zowel aan de éne als de andere kant, veroverd door hen aan wie ze beloofd en voorbehouden werden door het lot.

⁶⁰ Maar toch nog op 50 km afstand. Zie xxxvii-xxxix.

⁶¹ De bijnaam - slechte buurvrouw - past voor dit tuig!

⁶² Arabische goudstukken waarvan, omwille van hun kredietwaardigheid, de vorsten van het schiereiland imitaties lieten slagen.

⁶³ Verkorte naam van Simon de Montfort, dit wegens de betekenis: fort=sterk. Komt verder (57 en 66) nog voor.

⁶⁴ Zijn echtgenote, Alice, zuster van Mathieu II de Montmorency; ze werd uit Noord-Frankrijk naar Carcassonne, geroepen door haar man in maart 1210. Pennautier ligt op 5 km ten noord-oosten van Carcassonne.

⁶⁵ Ongeveer 30 km ten zuid-oosten van Carcassonne, in een bergachtig massief, beschreven als “onneembaar”, zie ^{xl}.

51. De graaf van Montfort kwam het paleis binnen en met hem de gravin en alle andere baronnen. Zij hebben zich neergezet op een zijden tapijt. Daar waren, naast elkaar, Robert Mauvoisin en Gui le Maréchal, die men opgeroepen had, en ook Guilhem de Contres, de machtigste en de beste baron die er toen was in het burggraafschap. Hij kwam uit Bourgondië, op twee mijlen van Nevers, heeft men mij verteld. Zij zijn het die voorstelden de burcht van Termes te belegeren; en vele andere dappere mannen stemden er mee in.

De raad ging uiteen na een nogal korte zitting; dan, na een ogenblik rust en na gegeten te hebben, kwamen de baronnen opnieuw samen. De graaf van Montfort maakte zich echt zorgen om te weten aan wie hij het toezicht over de stad Carcassonne zou toevertrouwen. Eindelijk gaf men hem de raad ze toe te vertrouwen hetzij aan Lambert de Crécy, die van goede adel was en zeer geacht werd, hetzij aan Régnier de Chauderon. Ze werden beide verkozen; maar ze verklaarden, de een zowel als de ander, dat zij er niet zouden blijven, zelfs voor geen keizerrijk, zo bar slecht leek hen de situatie in het land ^{xxvii-xxxii}. Guilhelm de Contres tot wie men zich dan wendde, aanvaardde na bedenktijd. Maar het was tegen de zin van de graaf van Montfort; had hij iemand anders ter beschikking gehad om hem in de stad te stellen, hij zou het niet nagelaten hebben want er was op de wereld geen bedachtzamer man, noch betrouwbaarder of beter ridder, hoffelijker, noch moediger, noch van een volmaaktere eerlijkheid.

52. In deze toestand antwoordde Guilhelm de Contres, na nagedacht te hebben over de woorden die hij zo pas gehoord had: "In naam van God en van de heilige Maria, ik zal hier blijven omdat iedereen mij erom verzoekt." De graaf van Montfort zou nooit aanvaard hebben hem daar te laten indien hij het anders had kunnen regelen; maar omdat uiteindelijk niemand bereid was te Carcassonne te blijven diende hij er wel genoeg mee te nemen. De baronnen en de ridders van het leger, alsook de gravin, verlangden dat het zo zou zijn. Als gezellen voor Guilhelm de Contres gaf de graaf van Montfort Crépin de Rochefort, een heer vol hoffelijkheid, Simon le Saxon en Gui, zijn broer met het stoutmoedige gelaat, en vele andere baronnen die in het leger waren en die uit Bourgondië, Frankrijk of Normandië kwamen. Daarna ging men uiteen: de graaf zette zich in beweging om Termes te gaan belegeren met zijn grote troep baronnen; Guilhelm de Contres nam afscheid van hem in de weide voor Pennautier en kwam te Carcassonne nog voor het rijzen van de maan, nog voor de diepe nacht viel.

53. Guilhelm de Contres vertrok dus van Pennautier naar Carcassonne zo vlug zijn paard rijden kon. Hij kwam in de stad aan op het uur dat de inwoners na het avondmaal opstaan om te gaan slapen. De schildknappen van de burcht maakten haast om hem van zijn wapens te ontdoen; ze maakten vuur in de grote zaal, lieten runds- en varkensvlees en ander voedsel in overvloed klaarmaken voor het maal van hen die pas aankwamen; daarna maakten ze de bedden op waar deze gingen in slapen. Want 's anderendaags dienden ze vroeg bij dageraad op te staan omwille van de "manganelen"⁶⁶ die ze dienden te vergezellen, en de andere steenmortieren die ze op wagens dienden te brengen naar het beleg van Termes om die burcht te slopen. De graaf heeft hen er het bevel toe gegeven; hij heeft hen verzocht de mortieren te sturen en de stad in het oog te houden, beter dan om het even welk andere zaak waaraan hij gehecht was. Hij heeft hen op het hart gedrukt de steenmortieren goed te laten bewaken gedurende de drie [volgende] dagen: want zodra ze toegekomen zijn zal hij ze laten opstellen. Zodus

⁶⁶ Lichter soort steenmortieren.

laat Guilhelm de Contres zonder dralen deze buiten de stad slepen, op de kiezelstrook aan de rivier en ze laden op karren die in snelle vaart getrokken worden door trekdieren.

54. In allerijl loopt een man die de kruistochters in de gaten hield naar Cabaret; hij vertelt onmiddellijk dat de graaf mannen van lage afkomst opgedragen heeft de steenmortieren te begeleiden en dat deze die hen escorteren met niet meer dan honderd zijn, zowel voetvolk als schildknapen. Deze die het nieuws vernamen waren er opgetogen mee. Zij verlieten Cabaret in de maneschijn onder bevel van Pierre Roger, van Guilhelm Cat, van Raimond Mir en al hun verwanten. Ze waren met meer dan driehonderd waarvan niemand op de ander wachtte⁶⁷: iedereen ging al lopend, zo snel als mogelijk, naar Carcassonne.

Guilhelm de Contres, de zo moedige, had een alerte wacht laten opstellen rondom de mortieren en de wagens. Toen ze de ruiters in galop zagen toekomen, riepen de schildwachten: "Te wapen" met luide stem. En iedereen zei: "Schande voor wie zich niet dapper verdedigt!" Zo gauw Guilhelm de Contres, met de zijnen, de kreet hoort, zegt hij zonder stemverheffing aan zijn ridders dat zij zich zo vlug mogelijk moeten wapenen en dat, als het de wil is van de glorierijke Jezus, van zijn almachtige Vader en van de heilige Maria, zijn moeder, dat hij met hen zal vechten en dat zo dadelijk. Waarom mijn verhaal rekken? Noch Pierre Roger, noch de zijnen laten zich schrik aanjagen; allen samen springen ze van hun strijdpard, breken de "manganelen" onder de ogen van alle aanwezigen en ontsteken een brand met stro dat opvlamt. Op korte tijd zouden ze in vlammen opgegaan zijn indien er wat wind was geweest. Maar God heeft dit niet gewild.

55. Van zodra Guilhelm de Contres de alarmkreet hoorde riep hij meteen uit: "Te wapen, ridders!" Er waren wel tachtig schildknapen in de rangen van zijn compagnie, bovenop al zijn ridders. Ze deden de stadspoorten openen, in de naam van de heilige Maria, en snelden op het volk van Cabaret af in het midden van de weide. Deze, toen ze hen zagen, misprezen ze niet maar trokken er op af als lieden vol goede moed. God! wat was er die dag gekraak van gebroken lansen, van harde kloppen op Paviaanse helmen! Guilhelm de Contres ment zijn Hongaars strijdros naar het hevigste punt van het krijgsgewoel. Hij stormt er heftig op af, zierend van woede. Hij daalt dan in de Aude-rivier en, te midden van het water, doorklieft hij het gewoel. Daar ontmoet hij op zijn weg een van de mannen van Raimond Mir: hij dient hem een zo formidabele slag toe op zijn bebloemd schild dat zijn maliënkolder hem minder helpt dan een rotte appel. Hij maakt hem af in het water onder de ogen van de baronnen. Daarna, in het voorbijsteken van een vluchtende lafaard, geeft hij deze een slag in de zijde met zijn goed geslepen zwaard; hij slaat nog een andere in die aanval. Noch Crépin de Rochefort noch Simon [le Saxon] blijven bij de pakken zitten: voor al deze die ze raken is er geen weg terug nodig⁶⁸.

Lange tijd achtervolgen ze al slaande Pierre Roger en zijn gezellen die er op het einde zeer beteuterd bij lopen. Voor wat hen overkomen is verwensen ze hem allemaal. Zij keerden die dag terug verslagen en met verliezen. Guilhelm de Contres verzamelde zijn manschappen en keerde terug naar zijn garnizoensstad. Zij waren zeer opgetogen omdat zij de mortieren gered hadden, hij en zijn hele troep die zich verheugden over deze overwinning.

⁶⁷ Geijkte uitdrukking om te vertellen dat ze zich zeer haasten.

⁶⁸ Zij sterven ter plaatse.

56. Toen de graaf van Montfort, Simon, die het beleg had gelegd rondom Termes, het nieuws vernam, weet dat hij Guilhelm de Contres en zijn gezellen zeer erkentelijk was omdat zij de machines voor vernieling hadden behoeft en nog meer omdat zij die baron met naam Pierre Roger (God schenke hem geen enkele genade!) hadden overwonnen. Want ik meen dat, al had men hem al het goud van Mâcon gegeven, Simon nooit zo een grote vreugde zou gekend hebben als toen hij het verhaal van de overwinning van Guilhelm de Contres in deze omstandigheden hoorde. En wat een mooi verhaal, goeie God! hoorde de graaf van een jonge edelman van goede afkomst die inderhaast door Guilhelm de Contres was gestuurd om de mortieren - en zonder liegen, hij kweeft er zich zeer goed van - en andere tuigen te brengen tot bij de belegering van Termes. Daar waren een massa baronnen, een massa mooie zijden tenten, een massa rijke paviljoenen, veel zijden wambuizen en prachtige siglatons, veel maliënkolders, veel oorlogsvaandels, vele goede lansen uit essenhout, vaandels en pennoenen, vele goede ridders waaronder vele jonge: Duitsers, Beiers, Saksen en Friezen, volk uit Le Mans, Anjouanen, Normandiërs en Bretoenen, Longobarden en Lombarden, Provençalen en Gasconjers. De heer aartsbisschop van Bordeaux was er, evenals Amanieu d'Albret en kruistochters uit de omgeving van Langon. Al deze volbrachten er hun veertigdagenplicht en wanneer de énen toekwamen vertrokken de anderen. Maar Raimond, de heer van Termes, gaf er geen bal om; want ik meen dat men nooit een sterkere burcht zag dan de zijne. Daar brachten de kruistochters Pasen, Ons-Heer-Hemelvaart en de helft van de winter door, zoals het cansos verhaalt⁶⁹.

Nooit, zei men, was er een zo stevig garnizoen als dit dat de burcht bezet hield, bestaande uit volk uit de landen van Aragon, Catalonië en de Roussillon. Er waren daar veel lijf aan lijf gevechten, menig zadel werd er gebroken, er werden daar heel wat ridders en heel wat robuuste Brabanders⁷⁰ gedood, menig vaandel en menig gonfalon gingen verloren: de belegerden namen ze met geweld mee naar hun donjon, spijs de inspanningen van de kruistochters. Manganeln noch mortieren deden kwaad aan de belegerden die mondvoorraad in overvloed hadden, vers vlees en gezouten spek, wijn en drinkwater en brood naar believen. Zo de Heer onze God hen geen plaag had gezonden, zoals hij het verder zal doen door ze met dysenterie te besmetten, ze zouden nooit ingenomen zijn.

⁶⁹ Guilhelm overdrijft. Zie ^{xlij}.

⁷⁰ Het waren huursoldaten die leefden van oorlog en plundering voor om het even welk doel. De graven van Toulouse hadden er in dienst: de ontvoering door een Brabander van de vrouw van een burger van Toulouse, in 1176, gaf aanleiding tot een beroemd vonnis in de jurisprudentie van deze stad.

VI.

[DE INNAME VAN TERMES EN VAN LAVAUUR]

57. Heren, willen jullie horen hoe Termes werd ingenomen en Jezus Christus er zijn almacht toonde?

Negen maanden waren verlopen sinds het begin van de belegering toen zij te maken kregen met gebrek aan water; zij hadden genoeg wijn voor twee of drie maanden maar de mens kan niet, meen ik, leven zonder water. Toen viel de regen zo overvloedig dat die uitmondde in een heuse zondvloed en dát werd de oorzaak van hun ongeluk: want in tonnen en kruiken legden ze een grote voorraad aan van dit water dat zij gebruikten het om [het brood] te kneden en voor hun voeding. Toen kreeg zulkdanige dysenterie hen in haar greep dat niemand nog wist waar hij stond. Ze pleegden overleg en allen besloten te vluchten, liever dan zo te sterven zonder biecht^{xli-xlii}. Ze brachten de vrouwen van de stad bijeen in de donjon. Toen de donkere nacht gevallen was, verlieten zij onopgemerkt de burcht, zonder bagage, want behalve geld nam niemand onder hen iets mee. Op dat ogenblik vroeg Raimond de Termes dat men op hem zou wachten; hij zei dat hij terugging naar de burcht en toen hij op zijn passen terugkeerde, ontmoette hij Frans en die hem als gevangene meenam naar de plaats waar graaf Fort zich bevond. De andere belegerden, Catalanen en Aragonezen, vluchtten uit schrik gedood te worden. Nochtans toonde de graaf van Montfort zich één en al hoffelijkheid: hij ont- nam de dames niets, zelfs niet ter waarde van een centje uit Le Puy of een gemunte denier.

58. Toen men in de streek vernam dat Termes gevallen was, werden al de beste burchten verlaten. Zo werd de streek rond Albi ingenomen zonder dat belegeringen nodig waren. De garnizoenen van de graaf van Toulouse die de burchten uit die streek zonder verdediging lieten, hadden nooit in hun leven gedacht dat de kruistochters zouden komen. God, wiens barmhartigheid onmetelijk is, deed grote mirakels: er volgde een winter die mooier was dan om het even welke zomer. Maar ik keer terug tot mijn onderwerp, want ik weid te lang uit.

Toen de graaf van Toulouse vernam dat Termes was ingenomen, ging hij naar Saint-Gilles, naar een grote bijeenkomst van geestelijken, samengeroepen door de abt van Cîteaux en de anderen van de kruistocht⁷¹ want Milon was dood en begraven⁷². De graaf bracht heer Gui Cap-de-Porc mee, ongetwijfeld de beste jurist van heel de christenheid alhoewel hij ridder was en van de hoogste adel: alle kennis van de anderen in vergelijking met de zijne is geen teerling waard. Hij verleent aan de graaf de bijstand van zijn kennis, bijgevolg zouden de anderen zich liever een oog uitrukken dan hem te laten spreken. De abt van Cîteaux stond op en rechtstaande zei hij tot de aanwezigen: "Mijne Heren, weet dat het waar is dat de graaf van Toulouse mij eervol heeft bejegend, dat hij mij zijn land heeft overgedragen, waarvoor ik hem dank weet. Ik verzoek jullie om toegeeflijk te zijn tegenover hem." Dan ontplooiden men de bullen van Rome die men aan de graaf van Toulouse had bezorgd. De eisen erin vermeld waren zo aanzienlijk dat graaf Raimond na hun opsomming zei dat hij dat niet kon betalen met zijn hele graafschap.

⁷¹ De chronologie van Guilielm de Tudèle blijft hier in gebreke: het concilie van Saint-Gilles kwam samen vóór de val van Termes. Het zetelde op 10 juli 1210, dag waarop de debatten van een proces ingespannen door de abt van Saint-Gilles tegen de graaf van Toulouse begonnen. Het laat geen twijfel dat dit concilie in de maand december reeds lang ontbonden was.

⁷² Deze legaat had een verzoenende houding getoond tegenover graaf Raimond VI.

Verbolgen en bedroefd plaatste hij de voet in de stijgbeugel en keerde terug naar huis, naar Toulouse en dat zo vlug als hij kon.

59. Graaf Raimond woonde daarop een andere vergadering bij die gehouden werd te Narbonne omstreeks Sint-Vincent. De koning van Aragon was er en menig machtig personage. Men besloot er tot niets dat de vrucht van de eglantier waard was. Daarna ging men naar een andere samenkomst te Arles⁷³; daar werd het vonnis opgesteld in een lang schrijven dat men aan de graaf overhandigde. Deze, in gezelschap van de koning van Aragon, wachtte op de legaten in de barre koude, in de noeste wind.

In bijzijn van een massa volk overhandigde de abt hem de oorkonde, bijgestaan door meester Tédise, zijn gezet, de beste en de meest geleerde geestelijke ter wereld, door de bisschop van Uzès en honderd andere geestelijken. Van zodra de graaf het charter had, riep hij discreet zijn schrijver bij hem die het langzaam las van begin tot einde. Na de voorlezing, deed de graaf, schokkend van woede, teken aan de koning van Aragon. “Kom hier, heer koning,” zei hij met een glimlach, “hoor wat er geschreven staat in deze oorkonde en het bevreedend bevel dat de legaten mij betekenen opdat ik er zou aan gehoorzamen.” De koning liet dadelijk overgaan tot een nieuwe voorlezing en na geluisterd te hebben zei hij gewoon op kalme toon: “Dit moet absoluut geamendeerd worden door de almachtige Vader.”^{xlvii}

De graaf, zodanig bezorgd dat hij geen afscheid neemt [van de legaten], met in de hand het charter waarop hij niet antwoordt, gaat in allerijl naar Toulouse⁷⁴; daarna gaat hij naar Montauban, Moissac, Agen, alles in één ruk.

60. De koene graaf van Toulouse keert terug naar het Tolozaans gebied. Hij komt in Toulouse, daarna in Montauban, in Moissac, in Agen, het charter in de hand. Overal laat hij het lezen opdat allen goed zouden weten waar zij staan, ridders, en burgers, en priesters.

Hier volgt wat het charter tekstueel zegt bij het begin: de graaf en zij die met hem zijn, moeten de vrede onderhouden, de dag zelf of de dag daarna de baanstropers de laan uitsturen, moeten de geestelijken hun rechten teruggeven en ze opnieuw in het bezit stellen van alles wat ze zullen opeisen, al de arglistige Joden en deze onder de “gelovige” kettters die de geestelijken zullen aanduiden moet hij buiten zijn bescherming stellen; hij zal in de tijdspanne van één jaar allen moeten uitleveren aan hun willekeur opdat zij ermee zouden kunnen doen wat hen belieft; de graaf en zijn vazallen zullen voortaan niet meer dan twee keer vlees eten noch zich met rijke stoffen kleden; alleen ruwe bruine kapmantels die langer meegaan worden hen toegestaan; al hun kastelen en burchten moeten ze slopen; geen enkele ridder zal nog in de stad verblijven: iedereen is verplicht op het platteland te wonen als boeren. De graaf en de zijnen zullen geen enkele niet verschuldigde tol nog heffen op de wegen, maar alleen oude belastingen die van oudsher ingesteld waren; elk jaar dienen vier tolozaanse denieren betaald aan de vredebewaarders⁷⁵ die men zal aanstellen in het land; alle woekeraars zullen van woeker afzien en als ze interest gevraagd hebben zullen ze die onmiddellijk teruggeven; zo de graaf van Montfort en de kruisvaarders in de toekomst over hun grondgebied rijden als heren die niets buitensporig doen en ze nemen iets dat hen niet toebehoort, dan zullen ze

⁷³ Guilhelm voegt hier (de stoplap) aan toe: bij mijn weten. Maar ^{xlvii} en andere bronnen situeren het te Montpellier.

⁷⁴ Op 5 februari 1201. De dag daarop besluit het concilie de graaf te excommuniceren.

⁷⁵ Zij dienden de conciliebesluiten met betrekking het behoud van de vrede en godsvrede te doen naleven.

zich daar niet tegen verzetten; in alle zaken zullen ze zich schikken naar de wil van de Franse koning; de graaf van Toulouse zal overzee moeten gaan naar het land van de Jordaan en er zo lang blijven als de monniken of de kardinalen van Rome of deze die zij zullen delegeren willen; en daarna zal hij intreden in een van de twee orden: Tempeliers of Hospitaalridders; als hij zich onderwerpt aan al deze voorschriften zal men hem zijn burchten teruggeven; en zo hij er zich niet aan onderwerpt zal men hem overal verjagen zodanig dat er hem niets overblijft.

61. Nadat het charter voorgelezen was riepen de vazallen van de graaf van Toulouse, ridders en burgers, dat ze allen de dood of de gevangenis liever hadden dan deze voorwaarden te aanvaarden en dat zij er niets van wouden uitvoeren: dat zou voor hen allen betekenen dat zij tot de staat van lijfeigenen, van dorpers of van boeren, gereduceerd zouden worden. De burgers van Moissac en deze van Agen zeiden dat ze eerder zouden vluchten via de stroom naar de omgeving van Bordeaux dan Barrois of Fransen als heren te hebben, ofwel, als de graaf ermee instemde, dat zij zich met hem in een ander land zouden gaan vestigen, een land dat hij mocht kiezen. En de graaf, toen hij deze woorden hoorde, bedankte hen daarvoor ten zeerste. Toen liet hij brieven opstellen die hij overal aan zijn vrienden zond, hogerop in de streek van Albi, lager naar de Béarn, en naar de graaf van Foix en de graaf van Comminges en nog verder in de Carcassès. Hij vroeg Savari de Mauléon hem hulp te bieden in deze omstandigheden, en deze beloofde het hem verklarende dat hij zou helpen, graag en van ganser harte.

62. Bij het begin van de lente, wanneer de koude mildert en de zachte tijd van Pasen komt, zetten kruistochters en leger zich in beweging bij de roep van onze predikers^{xlviii}. De bisschop van Toulouse was door de inwoners van de stad ontvangen als hun heer, met een pompeuze stoet, een keizer waardig. Hij had hen het interdict kwijtgescholden, wat me toen deed geloven dat zij voor altijd vrede hadden gesloten, uit ganser harte. Maar daarna zag ik ze mekaar verwoed bevechten. De bisschop ging naar Frankrijk: alle dagen predikte hij er en de vorsten, baronnen en heren, de ridders van ginder werden kruistochters.

63. Graaf Pierre d'Auxerre, Robert de Courteney en de cantor van Parijs kwamen van ginder, van de streek van Parijs, met een zeer groot leger, in het land van hier en ze deden hun intrede in Carcassonne. Hoor nu welke mirakels Jezus daar deed! Die van Cabaret waren zeer bevreesd vanwege hun komst. Pierre Roger, hun heer, ging in de vroege morgen Bouchard, zijn gevangene, vinden in de kamer waar hij sliep: "Bouchard," zei hij, "gij zijt, weet ik, een man met een sterk karakter, wijs en oprecht. Gij zult nooit iets doen dat niet kan gedaan worden. Als ik u de vrijheid geef, dan weet ik niet of dat mij erkentelijkheid en bepaalde égards gaat opleveren, maar ik ga het uitproberen." - "Ik heb nooit één verraad begaan of op touw gezet." - "Wel," antwoordde Pierre Roger, "gij zult niet langer gevangene zijn; vanaf nu lever ik u en mijn persoon en mijn burcht uit." Hij liet een smid roepen om Bouchard uit de boeien te verlossen. Hij liet zijn haar knippen, hij liet hem een bad nemen met een buitengewone verfijndheid en daarenboven liet hij hem een zeer mooi kleed bezorgen en een roodbruin paard, want hij spotte niet met hem. Bij dat zicht was Bouchard, geloof mij maar, zeer verheugd: hij had nimmer een zo grote vreugde gekend sinds zijn moeder hem op de wereld had gezet.

64. Mijne Heren, de heer van Cabaret nam alles in acht. Hij riep een meestersmid, liet Bouchard uit de boeien bevrijden, kleepte hem rijkelijk en gaf hem een rijpaard, zo een gelijk men nog

nooit mooier gezien had. En toen hij goed gekleed was, stelde hij hem drie jonge edelmannen voor om hem te paard te vergezellen. Hijzelf ging mee tot buiten de burcht. Maar, voor Bouchard wegging en zij uit elkaar gingen, droeg hij hem volledig zijn persoon en zijn burcht over, waarvoor hij hem leenhulde bracht zonder de minste beperking. Sire Bouchard beloofde, zwoer en waarborgde dat hij hem nooit zou verraden en hij gaf zijn woord dat, wanneer men ertoe zou komen te beslissen en over hem zou beraadslaagd worden, hij niet als gek zou behandeld worden, noch bespottelijk gemaakt. En Bouchard was nooit ontrouw aan deze verbintenis, want hij hield zijn volle belofte.

65. Toen de graaf van Montfort en de andere baronnen het nieuws vernamen van de bevrijding en van de spoedige aankomst van messire Bouchard, je moet niet vragen of ze er verheugd om waren. Allen gingen hem toen tegemoet. Na elkaar gezoend te hebben vroegen ze hem hen te zeggen of hij gijzelaars had gegeven en hij antwoordde hen van niet. “Integendeel,” zei hij, “wij hebben de burcht onder onze heerschappij en ik ben helemaal vrij en niets meer schuldig, op de wijze die jullie nu gaan horen: heer Pierre Roger heeft mij heel zijn burcht die hij tegen ons hield als heerlijkheid gegeven en hij heeft met mij vriendschap en nauw verbond gesloten. En ik heb hem beloofd, God zegene mij, dat hij er groot voordeel zou uit halen tot het einde van zijn leven en ik zal hem twee keer meer goederen geven dan hij er heeft.” “Wel dan,” zei graaf Fort, “ons ongelijk zou wel groot zijn zo hij het niet beter met ons zou vinden. Nooit zou iemand onder ons hem op afstand mogen houden.” - “Och! God! Heilige Maria!” zeiden ze allen, “wat een goede daad en welke grote hoffelijkheid heeft hij niet getoond, en ik geloof niet dat er ooit één zal zijn, die in staat is zo te handelen.”

66. Heel die nacht, tot de morgen, bracht messire Bouchard met feesten door en de volgende morgen, vanaf dageraad, trok het grootste deel van het leger op naar Cabaret. Daar werden de voorwaarden van hun overeenkomst uitgestippeld en beslist. Bouchard was de eerste van allen die ze voorstelde aan de vergadering en ze werden aanvaard door de ene en de anderen aan beide zijden. Men hees op de toren de banier van graaf Fort.

Onze kruistochters bezetten dus de burcht en zo werd toen Cabaret veroverd. Zie nu welk mirakel zich daar voorgedaan heeft: zelfs als alle mannen die in deze wereld leven zich daar verzameld hadden om haar te belegeren, de mensen in de burcht zouden zich er minder zorgen om gemaakt hebben dan om een appel zonder schil; maar tegen het oprukkende leger van Christus is geen burcht of stad bestand, hoe uitzonderlijk de versterkingen ook zijn. Bijgevolg gedraagt hij die de kruistochters bestrijdt zich als een dwaze en niemand die het probeerde die, wanneer het einde kwam, niet overwonnen was.

67. Onmiddellijk na de capitulatie van de burcht van Cabaret, begaven de graaf van Montfort en de kruisvaarders zich op weg. Ze sloegen de weg in naar Lavaur, ginds in Tolozaans gebied. Gedurende een maand en vijf weken⁷⁶ legden ze er het beleg; met tuigen en katapulten bestookten ze de wallen. De stad was bijzonder sterk: zo de belegerden zich goed verdedigd hadden en graaf Raimond⁷⁷ ze ter hulp was gesnel, de kruistochters zouden haar niet zo vlug

⁷⁶ Overdrijving, maar het duurde minstens een maand.

⁷⁷ Dit was in verdoken vorm wel gebeurd!

ingenomen hebben. Want de ravitaillering [van de belegeraars] was duur in aankoop en vervoer en de burgers van Toulouse, die door dit beleg tegen hen kribbig waren, beletten de konvooien en lieten noch wapens noch lansen transporteren, noch geld maar, zoals het spreekwoord zegt, ze hebben nogal laat gemerkt dat ze “de stal gesloten hadden als de paarden omgekomen waren”. De kruistochters bleven met kracht en moed de belegering verderzetten.

68. Lavour was een zodanig versterkte stad dat nooit, in geen enkel koninkrijk, iemand er een sterkere zag in de vlakke, noch een verdedigd door betere wallen en diepere grachten. Binnenin waren vele zeer goed bewapende ridders. De broeder van vrouwe Giraude, stadsvrouwe, heer Aimeri, was er. Hij was er aangekomen nadat hij de graaf van Montfort verlaten had zonder afscheid van hem te nemen. De kruistochters hadden hem Montreal en Laurac en al wat restte van zijn gebied ontnomen. Bijgevolg was hij verbolgen, want ze hadden van zijn leen tweehonderd ridders afgenomen^{xxxix}. Er was in de streek van Toulouse noch in de rest van het graafschap niemand rijker dan hij, noch een die meer spendeerde of die nobeler van afkomst was. Maar voor zijn ongeluk maakte hij kennis met de ketters en de waldenzen. Ik denk niet dat ooit in heel de christenheid een zo verheven baron werd opgehangen en zoveel ridders met hem: want alleen al onder zijn ridders telde men er tachtig, naar mij een geestelijke zei. Wat de inwoners van de stad betreft: men bracht er tot vierhonderd samen in een weide waar ze werden verbrand. Daarenboven werd Vrouwe Giraude in een put geworden en door stenen bedekt door de kruistochters: dit was iets ellendig en een misdaad, want niemand ter wereld, geloof mij, zou van deze dame afscheid genomen hebben zonder van haar te eten gekregen te hebben. Het was in de zomer, op het feest van het Heilig Kruis van mei, dat Lavour werd ten gronde gericht.

De kruistochter schoven een *chatte* vooruit op de bodem van de gracht, gooiden er hun materiaal in en ondergroeven zo diep de basis van de vestingsmuur dat de belegerden gevangen genomen werden want ze waren gedwongen zich over te gevenⁱⁱⁱ. Daar werd dan een zo grote moordpartij gehouden dat er zal over gesproken worden, denk ik, tot het einde van de wereld. Heren, dat moest hen wel een les wezen, aan de Albigenzen: als ze zoveel te lijden hebben, ik heb het gezien en gehoord, dan is dit omdat zij niet doen wat de geestelijken en de kruistochters van hen vragen; uiteindelijk zullen zij het toch doen, wanneer ze leeggeplunderd zijn, zoals die van Lavour, en dan zal God noch de wereld hen daarvoor dank weten.

e stiers coma girauca. q' an en .i. pot; girat
 e peiris la cubiron. don fo dols e peiat;
 e id miss' hom del segle. so sap chat; de iitar;
 e o purtra de leis. entio agues maniat.
 e o fo la santa ciutz. de mai q's eu citat.
 e fo la uauis destuira. si co nos' ai comtat.
P agata apbierviuus el fons del ualat
 e getan lo pertran. en aitau cauat.
 e de dms se rederon. car son pres e forlat.
 l a donca folo farta. aitau grans mortallat.
 e n tivo la sui del mou. cug q' n'ia parlat.
 e entio be sen deuriau. illy ebre castiat.
 e so in e auzi. eson trop malamat
 e ar no fan fo q's ma co. li elere eli ciutz ad.
 e a la fi o faran. can suan destraulat.
 e is co aut el feuv. cia non auun gr'it
 e de dieu ni de quel' mon.
C aut la uaur fou q' sa. en aq' la sazon.
 e seme le canis de fois el esei copanlon
 e son en sa copanlu. cels del comte rannon.
 e sap chat; loz auidan escudieis e garson.
 e la ma's q' uenian acorta desheron.
 e quant be .v. melia. si com dit; la canson.

C au foro a mont joi. armeros li baro
 e nan traitiut regit coma q' feillon
 e as lo coms sel de foiss. q' a coz de baron.
 e cels q' ab lui foron. no's au n'ia rason.

het gevecht bij Montgey

VII.

[DE GROOTSE DADEN VAN GRAAF BAUDOUIJN]

69. In de tijd dat Lavour werd veroverd, trok de graaf van Foix te velde, hij en zijn gezellen. In zijn troep waren er lieden van graaf Raimond en zij hadden, om hen bij te staan, schildknappen en knechten [...] [En daar kwamen] Duitsers aan met de kracht van de sporen; ze waren wel met vijf duizend. Toen ze te Montgey kwamen, deden zij hun wapens aan en marcheerden in colonne, in rangen als bij de processie. Maar de graaf van Foix met het leeuwenhart en deze die hem vergezelden onderhandelden niet met hen maar ze vielen hen aan van alle kanten. Ze verdedigden zich goed, de Duitsers en de Friezen, lange tijd in de nabijheid van een bosje; maar uiteindelijk, weet dit, werden ze allen op een ellendige manier overwonnen. De meesten stierven daar zonder biecht, de boeren uit de omgeving en het geboefte hadden ze gedood met stenen, met palen en stokken. Om die reden werd Montgey verwoest. Dat God de glorierijke heer mij mijn zonden vergeve! Zo men dit geboefte dat de kruistochters doodde en plunderde als dieven had opgehangen, ik zou dat goed gevonden hebben.

70. De boeren van de streek waren de graaf van Foix ter hulp gesnel en allen zonder één uitzondering verdienden er een grote buit mee. Maar eer het kruistochtleger het land verlaat wordt hen dat duur betaald gezet! Een jonge edelman ontsnapte aan de moordpartij en kwam het gebeuren vertellen aan het leger. Toen de Fransen het vernamen meenden ze levend uit hun vel te springen: met meer dan veertienduizend stegen ze op hun paard; de hele dag bleven ze rijden. Maar de nobele graaf van Foix was niet langer ter plaatse gebleven: ieder van de zijnen denkt eraan om op de beste manier uit de gelegenheid voordeel te halen. Zij gingen naar Montgiscard om er de nacht door te brengen. Van de buit die ze gemaakt hadden konden zij gerust drie maand en veertien dagen en een heel lang jaar⁷⁸ leven. De baronnen van het kruistochtleger die hen niet konden vinden, keerden terug, droef te moede en verbolgen, naar Lanta om te overnachten. Als de andere ridders vernamen wat er was gebeurd, was de opschudding groot.

71. De graven van Auxerre en van Courtenai, alsook de graaf van Montfort die, toen ze vaststelden dat de graaf van Foix ver weg gevluucht was, niet wisten wat nog meer te doen, waren teruggekeerd naar Lavour waar hun leger verbleef. Nadat ze de stad ingenomen hadden⁷⁹ verbrandden ze in een vuur op zijn minst vierhonderd ketters van kwaad gebroed en maakten er een enorme brandstapel mee. Heer Aimeri werd gehangen en menig ridder met hem: men hing er tachtig op, als dieven aan de galgen, de ene hier, de andere daar. Vrouwe Giraude werd gevangen genomen: ze riep, ze weende, ze huilde en ze werd geworpen in een put, dat weet ik goed, en ze werd bedolven onder de stenen tot grote ontsteltenis van het volk. Wat de andere vrouwen betreft, een hoffelijke en beminnelijke Fransman liet ze allen vrij zoals dat een loyaal man past. In de stad werd menig roodbruin strijdpard, vele rijke wapenrustingen die de kruistochters toekwamen, veel tarwe, veel wijn, vele stoffen, vele rijke kleren buit gemaakt wat hen zeer verheugde.

⁷⁸ Een laisse heeft telkens verzen van twaalf lettergrepen en met één rijm. Dit legt deze overdreven precisie uit.

⁷⁹ Een herhaling gewettigd door het feit dat de auteur het verloop van de gebeurtenissen had onderbroken op het einde van laisse 68.

72. Aan Raimond de Salvanhac, een rijke handelaar afkomstig van Cahors, diende de graaf van Montfort deze immense buit te leveren; want hij was het die voorzag in het onderhoud van het leger en die het voldoende geld leende. Als betaling kreeg hij de rijke stoffen, de wijn en de tarwe: de hele buit van Lavour werd hem overgemaakt. Nadat de stad was ingenomen, in een jaar, veroverden de kruistochters het land in de omgeving tot Montferrand.

Daar verbleef graaf Baudouin, een dapper man; inzake wapenfeiten was hij wel de gelijke van Olivier of van Roland: hij mocht dan al, als zoveel andere vorsten, een grondgebied hebben dat voldoende groot was, hij zou er nog vele andere veroveren in zijn leven.

Hij was daar geplaatst door zijn broeder, graaf Raimond, om er garnizoen te houden; en als de burcht zo sterk was geweest als de naam ervan indrukwekkend is, dan hadden Fransen, noch Duitsers ze nooit kunnen innemen. Veertien ridders en andere lieden, ik weet niet hoeveel, waren daar met graaf Baudouin die het beleg verwachtte van de hoogmoedige Fransen.

73. Graaf Baudouin zit opgesloten in de burcht; met hem een zeer dapper ridder met naam Pierre, de burggraaf van Monclar, Pons de Toulouse le Roux, de vierde is Hugues du Breil, een man vol moed, de vijfde Sanche Esapada, een uitmuntend ridder, en ook, Raimond de Périgord, die bevreesd wacht want hij behoort tot de baanstropers⁸⁰ en kan dus zonder uitstel ter dood gebracht worden. Buiten, bij de belegeraars, bevindt zich de graaf van "Alos"⁸¹. Indien Jezus Christus, de soevereine meester van het universum, het niet verhindert, dan zullen alle belegerden gedood of gevangen genomen worden voor het ondergaan van de zon, want de burcht is zwak, slecht versterkt en zonder verdediging.

74. De baronnen van het kruistochtleger laten verzamelen; zij bevelen dat allen te samen de grachten zouden dempen. Zodra het bevel uitgevoerd is, zijn het niet een honderdtal manschappen maar meer dan tienduizend die men plotseling verzameld ziet. Zij richten steenmortieren op in het ravijn dat de stad omgeeft en ridders en schildknappen beginnen het gevecht tegen het garnizoen.

Graaf Baudouin die dapper is, verdedigde zich zo goed als kon samen met zijn ridders. Zij staken met gloeiende sintels het materiaal in brand dat de belegeraars in de gracht hadden geplaatst; maar deze wierpen er andere op hetzelfde ogenblik. Jezus de almachtige deed ten gunste van [Baudouin en de zijnen] een groot mirakel door te beletten dat ze allen bij deze stormloop ingenomen werden. De graaf van Montfort en vele anderen waren gunstig gestemd tegenover graaf Baudouin, gevoelig als ze waren voor al goede dat zij over hem hadden gehoord, terwijl ze voor de rest van de belegerden geen sikkepit zouden gegeven hebben. De graaf van Chalon handelde zeer voorkomend door een kruisochter naar hem te sturen die met luide stem riep: "Sire, graaf Baudouin, kom naar ons toe in alle veiligheid, want monseigneur de graaf wacht u buiten; alle baronnen zouden met u een akkoord willen sluiten."

Bij het horen van dit betoog kwam graaf Baudouin naar buiten. Hij wist dat het niet mogelijk was nog langer weerstand te bieden. Toen het akkoord was gesloten, gaf hij de burcht over

⁸⁰ Zij zijn gelijkgesteld met de kettlers sinds het concilie van Latranen (1179) dat ook opriep de wapens tegen hen op te nemen.

⁸¹ Is dit de graaf van Alost of Aalst, graafschap dat in 1174 gevoegd werd bij het graafschap Vlaanderen? Een graaf van Aalst wordt met andere baronnen van wie het bestaan historisch vaststaat, genoemd in de roman *Guillaume de Dole ou la rose* (uitg. G. Servois, p. XLVI, verzen 2599 en 2693). Hij komt nog voor in *laisse* 84.

aan de kruistochters, met de levensmiddelen die er waren, brood, wijn en tarwe. En al de belegerden kwamen buiten met hun wapens, na gezworen te hebben dat zijn in hun leven de kruistochters nooit meer zouden bevechten en dat zij het ellendig volkje ketters nooit meer zouden steunen. En daarop verliet het kruistochtleger de burcht en ging terug naar daar van waar ze gekomen waren.

75. Het kwam terug van de kant waarvan het gekomen was en nam onderweg Rabastens, Gaillac en Montegut in dat men hen uit schrik uitleverde, alsook La Garde en Puicelcy. En daarna daagden de mensen van Saint-Antonin op, zonder wapens en zonder schild, en als wijze mannen, maakten ze een overeenkomst met de kruistochters. La Guépie en Saint-Marcel onderwierpen zich. De kruistochters hebben de streek van Albi in heel haar omvang veroverd, en de bisschop van ter plaatse, een deugdzaam en goed prelaat, had met hen over heel de lijn een goede verstandhouding.

Wat graaf Baudouin betreft, hij behoedde Bruniquel door te verhinderen dat het platgebrand werd. Immers, de inwoners onder de invloed van de schrik die uitging van de komst van de kruistochters, hadden dat willen doen - zij vreesden hun woede - en dat was ook de wil van de graaf van Toulouse als de inwoners van de stad in al hun droefheid en smart naar hem geluisterd hadden.

76. De koene graaf van Toulouse was te Bruniquel. Niemand dacht daar aan iets anders dan aan vluchten uit de burcht toen graaf Baudouin in het geheim liet vragen aan het garnizoen dat ze het hem zouden uitleveren; hij beloofde hen daarbij zijn bescherming. Maar hij wou niet meer ondergeschikt zijn aan zijn broeder⁸². Ridders en schildknappen riepen daarop uit: "Heer, stemt u ermee in dat hij onze beschermer wordt?" - "Ik zal mij schikken naar uw verlangen," antwoordde de graaf van Toulouse. In het openbaar en ogenblikkelijk ontbond hij hun eed [van trouw] en zij verbonden zich met graaf Baudouin: allen, armen en rijken, zwoeren hem trouw voor deze burcht. Toen begaf Baudouin zich naar de kruistochters die hem gunstig gezind waren en hij vroeg hen hem waarborgen te geven. Zij antwoordden dat zij dit zouden doen als hij maar hun zaak ter harte zou nemen; in dat geval zou wat hij samen met hen zou veroveren hem onbetwistbaar toebehoren. Unaniem gaven ze hem alle beloften op voorwaarde dat hij zich engageerde hen te helpen.

77. De goede graaf Baudouin keerde terug zodra hij zijn zaak behandeld had met graaf Fort en hij ging naar Toulouse om te onderhandelen met zijn broeder. Deze had tegenover hem nooit veel genegenheid getoond en nooit had hij gegeven wat men aan een broeder geeft, noch hem eervol behandeld aan zijn hof. Twee of drie keren nodigde Baudouin hem uit op de heilige relikwieën te zweren dat hij bij de kruistochters zou blijven; dat was alles wat hij kon verkrijgen. Hij nam afscheid van zijn broeder daar hij niet bij hem wilde blijven en keerde terug naar het leger van de kruistochters om zijn eed na te leven. Maar desondanks zou hij er niet in toegestemd hebben om een zo harde oorlog te voeren tegen Raimond, indien deze niet op een zo boosaardige manier zijn burcht te Bruniquel had laten plunderen.

⁸² De graaf van Toulouse van wie Bruniquel affhing.

In die tijd kwam de graaf van Bar toe en de graaf van Montfort ging hem tegemoet; ze verbleven te Montgiscard, waar de graaf van Bar verbleef en daarna kwamen ze naar het leger en gebruikten het avondmaal. Met beider instemming besloten ze op te rukken naar Toulouse “la gran”, waarvan de graaf van Bar meende dat het moest belegerd worden. Een donderdagmorgen begonnen ze het kamp op te breken. Zij die de weg kenden, liepen aan het hoofd van de colonne die waadde door de Hers. Een bode liep naar Toulouse om daar het bericht te brengen. Toen deden graaf Raimond en de zijnen haastig hun wapens aan en met hen de graaf van Comminges die hen kwam bijstaan, de graaf van Foix en de baanstropers uit Navarra. Dat waren vijfhonderd ridders die de wapens omgordden; wat het voetvolk betreft, het is onbegonnen werk hun aantal te schatten. Was u in de stad geweest en had u ze gezien, rechtstaande, hun opgevulde kledij aantrekkend of bezig met hun helmen vast te snoeren of hun paard met ijzer of met een sierdek te bekleden, je zou gezegd hebben dat zij in staat waren vier legers te verslaan. Jazeker, hadden ze moed gehad en was de hulp van God hen niet geweigerd geworden, dan denk ik niet dat de kruistochters hadden kunnen standhouden of weerstaan in het treffen.

78. Bij de brug van Montandran, wanneer de kruistochters de rivier doorwaad hadden op weg naar de stad, vond er een vreemde strijd plaats die wel een gevecht waard was, want zowel aan de ene als aan de andere kant zou je meer dan honderdtachtig doden geteld hebben, niet minder, dat verzeker ik u. Doorheen de hovingen buiten Toulousen is er geen graaf of koning die niet energiek te paard rijdt; het bloedbad is zodanig dat, als men de waarheid zou zeggen, je zou geloven dat het snoeverij is. Van de boeren van deze plaats werden er drieëndertig gedood aan de rand van een weide; Bertrand, de zoon van de graaf van Toulouse, werd er gevangen genomen: hij stond duizend stuiver [losgeld] en heel zijn wapenrusting af. Zijn paard, zijn wapens, zijn uitrusting en de rest van zijn bezittingen kwamen aan de kruistochters toe.

VIII.

[HET EERSTE BELEG VAN TOULOUSE EN DE OPMARS TEGEN DE GRAAF VAN FOIX]

79. Mijne Heren, woest en schitterend, schrikwekkend en prachtig was het leger, dat van de kruistochters. Zij trokken met krachtig vertoon over het water en rukten op naar Toulouse. Vaar noch vrees belette hen de stad aan te vallen langs de kant waar ze het best versterkt is. Er waren in de stad meer mensen [dan in het kruistochtleger]. Waren ze ook maar dapper geweest! Want van alle steden is deze stad de bloem, is ze de roos. Maar ze zijn niet zo stoutmoedig noch zo onvervaard als de kruistochters en dat blijkt duidelijk.

80. Zodra de dappere graaf van Bar met de graaf van Chalon en al de andere baronnen de aanval inzetten, droegen de kruistochters, en niet zonder moeite, de grote schilden van gekookt leder die hen moesten beschermen tegen de pijlen, tot bij de gracht, en daarna brachten ze het materiaal dat de grachten moest dempen en gooiden het er in allerijl in. Dit schouwspel verontrustte de belegerden zo dat zij naar buiten trokken, hen tegemoet; zij gaven hen zo'n zware slagen dat van beide kanten er meer dan honderd doden vielen en op zijn minst vijfhonderd met bloedende wonden. In het krijgsgewoel verloor de graaf van Comminges een dappere ridder, Raimond At de Castelbon, die door heel wat mensen beweend werd, zo verbeterd werd de strijd gestreden langs beide kanten.

De kruistochters trokken zich terug maar zonder buit, daar waar de goede Tolozaan⁸³ drie grote leren schilden meevoerden. Ridders en schildknappen kwamen naar hun bivak en zo ook keerden die van Toulouse naar huis. Heel de nacht, tot dageraad beschermden de kruistochters zich met schildwachten. Ten overvloede hakten zij wijnranken en tarwe en bomen en alles wat de aarde draagt, af en maakten er een hoop van in een verzakking van het terrein. Daarmee, dachten ze, zouden ze erin slagen de grachten van de stad te dempen; want dit was hun bedoeling.

81. De baronnen van het kruistochtleger hadden ervaring en waren wijs en vreesden enige schade vanwege de belegerden: heel de dag reden zij die van nobele afstamming waren rond, gewapend van kop tot teen. Ieder beschermde zo goed hij kon, zijn bivak naar gebruik en gewoonte.

In de stad waren heer Hugues d'Alfaro^{lxiii}, de stoutmoedige seneschalk van de Agenais die grote daden stelde, heer Pierre Arcès, zijn broer en de bloem van hun familie en een massa goede bikkelharde ridders. Elk van hen wapende zich in het geheim in zijn logement. Maar de graaf van Toulouse werd er razend om: omdat ze een uitval wouden plegen en met het risico van een dergelijk avontuur, meende hij dat hij zijn gebied zou verliezen en hij liet hen niet meer toe uit te breken.

82. De Tolozaanse baronnen weigerden te gehoorzamen: tegen de graaf in openden ze de poorten en stormden van twee kanten op de kruistochters af. Op een woensdagmorgen tussen negen en tien^{lv} vond deze uitbraakpoging plaats. Die van het kruistochtleger hadden pas gegeten toen ze aangevallen werden; maar de graaf van Montfort had zijn wapenrusting niet

⁸³ Er staat Alfonsanen, de onderdanen van graaf Alfons (1117-1148) van Toulouse.

afgelegd en het merendeel van de kruistochters hadden hun maliënkolders nog aan. Zonder een ogenblik verlet zaten ze op hun paard. En hij die zou gezien hebben hoe er van beide kampen slagen uitgedeeld werden, zoveel spiesstoten op de helmen die ervan weergalmden, zoveel schilden die braken, splitsten en kraakten, hij zou gezegd hebben dat het einde van de wereld nabij was. De Tolozanen doodden heer Eustache de “Caux”, die men fel betreurde, waarlijk; hij had zich te ver gewaagd en vond de dood op het moment dat hij poogde terug te keren om zich bij de zijnen te voegen.

83. Het was een harde strijd toen Tolozanen en Navarrezzen het leger van de kruistochters aanvielen. Je zou er de Duitsers snijdende kreten hebben horen roepen. De meesten riepen: “Bar! Bar! Bar!”. Bij het oversteken van een klein brugje kreeg Heer Eustache de “Caux” van een elzen lans met alternerend gekleurd gonfanon een zo zware slag dat hij niet kon rechtstaan en de priester hem niet meer tijdig kon bereiken om hem het heilig oliesel toe te dienen en de absolutie te geven of om hem te laten biechten. Maar omdat hij pas twee dagen tevoren de absolutie had ontvangen, denk ik dat Jezus Christus zich over hem zal ontfermen. Toen ze hem zagen neerstuiken snelden alle Fransen ter hulp. Maar zodra ze zagen dat de kruistochters een charge tegen hen uitvoerden, begonnen de wrede huursoldaten zich terug te plooiën; ze wisten in hun binnenste wel dat ze zo’n treffen niet aankonden. Ach! wat ze bekomen hadden viel hen niet zwaar om dragen: al wat ze gedaan hadden was het doden van deze man voor wie vele tranen vloeiden, want hij was een hoge edelgeboren heer. Zijn vazallen lieten zijn lichaam overbrengen naar zijn land om hem daar plechtig te begraven.

Een morgen bij dageraad, van zodra het klaar was, na gedurende veertien dagen aan een stuk de wijngaarden verwoest te hebben, begonnen de kruistochters hun paviljoenen en tenten op te plooiën. Bij mijn weten hadden ze besloten naar elders te gaan, want de levensmiddelen waren te duur en ze konden er niet genoeg: een brood, voor een kleine maaltijd, kostte wel twee stuiver, en ze zouden geen eten gehad hebben zonder de bonen en het fruit van de bomen wanneer ze er konden vinden. Ze zetten zich in gang tegen de graaf van Foix en trokken allen weg over de brug, ginds te Auterive. Hun bedoeling was het de hele zomer oorlog te voeren in zijn gebied; dat ging hen het meest ter harte.

84. Toen de dageraad en de dag opkwamen, trokken de graaf van Montfort en het grootste deel van de kruistochters op tegen de graaf van Foix. De graaf van “Alos” was vertrokken [naar zijn land] na een nogal lang verblijf in het leger; hij zou op dat moment voorstander geweest zijn van vrede met Toulouse, waren er niet de Fransen, van de hoogste tot de laagste rang, en de bisschop, en de geestelijkheid en de predikers geweest die spraken over de ketters en hun dwaze vergissing. In de burcht van Cassès had men er, verscholen in een toren, vierennegentig gevonden, van die trouweloze dwazerikken aan wie de Roquevilles met al te veel inschikkelijkheid asiël verleenden tegen de wil in van hun heer, de graaf van Toulouse. Dat werd mij verteld door heer Izarn, toen aartsdiaken van Vielmorès en heel die streek daarrond.

Na een lang verblijf in het land van Foix waar het kruistochtleger al het kwaad aanrichtte dat enigszins mogelijk was, verwoesting van levensmiddelen, tarwe en gewassen, vertrok het op het einde van het warme seizoen en de graaf van Montfort ging naar Rocamadour.

De abt van Cîteaux verbleef in een klooster te Cahors: de vrees verhinderde hem het klooster te verlaten en ik denk niet dat hij voor Pasen zou buiten gekomen zijn indien de graaf hem niet was komen ophalen.

85. Zoals gezegd zijn de kruistochters weggetrokken en de graaf van Montfort had zich op weg begeven naar Rocamadour, zoals hij beloofd had. De abt van Cîteaux hield halt te Cahors en daar nam hij contact met de baronnen van de streek en bezwoer hen de eed af te leggen bij de graaf van Monfort, opdat hij heer van het land zou worden^{iv}. De abt liet brieven op perkament opstellen en versturen naar de Provence aan al zijn vrienden. En toen de graaf wegging, vertrok hij met hem en de koene graaf Baudouin vergezelde hem. Ze overnachtten te Saint-Antonin, dat ze sindsdien danig verwoest hebben; daarna gingen ze naar Gaillac.

86. De graaf van Montfort, op de terugweg, overnacht te Saint-Antonin; van daar gaat hij naar Lavour, dan naar Gaillac, daarna naar Carcassonne, voorbij Laurac; daarna gaat hij hogerop naar Saissac.

De graaf van Toulouse bezorgt hem veel zorgen want hij roept het leger samen rond Toulouse, in de Agenais en langs de kanten van Moissac en in heel zijn land, waar ook. Hij stuurt honderduizend groeten en dankbetuigingen aan heer Savary die zich bij hem moet voegen vanuit Bergerac, waar hij verblijft met zijn ridderschap.

87. Zodra de graaf van Toulouse vernomen had dat de graaf van Montfort zijn leger ontbonden had, stuurde hij oproepingsbrieven in de hele uitgestrektheid van zijn grondgebied en vraagt aan zijn vrienden, aan zijn bondgenoten, zich deze keer allen voor te bereiden.

De graaf van Comminges die Saint-Gaudens bezat, de graaf van Foix met een groot aantal baronnen, en veel andere heren kwamen samen op éénzelfde dag. De senechalk van Agen, gouverneur van Penne, en alle baanstropers trekken op en ook de lieden van Montauban en Castelsarrasin.

Een zondagmorgen bij het kriecken van de dag, vernam men de nakende aankomst van heer Savari. Voor iedereen waren vreugde en jolijt groot; maar zij wisten niet hoe dit zou eindigen!

Oh God! glorierijke vader, en gij, lieve vrouw Maria! Zag men ooit zo'n machtige en zo'n goed uitgeruste troepen als deze van Toulouse en een zo mooi ridderschap? En wanneer ze in open veld waren, zou men niet gezegd hebben dat daar Milanezen, Romeinen en Pavianen, die van heel Italië bijeen waren?

IX.

[HET TOLOZAANS OFFENSIEF]

88. Heren! Wonderbaar groot was het leger van de graaf van Toulouse: Toulouse en Moissac zijn aanwezig, en Montauban, en Castelsarrasin, en L'Île-en-Jourdain, en heel de Agenais; niemand was thuis gebleven. Al het volk van Comminges en van Foix is daar, en Savari de Mauléon tot grote vreugde van iedereen, de Gasconjers van Gasconje, en de lieden uit het naaste land van Puigcerdá. Zij zijn met meer dan tweehonderdduizend man als iedereen opgesteld in de vlakte. De boeren voeren met vaste hand de met brood, wijn en andere munitie volgeladen karren; de katapulten worden getrokken door buffels en grote ossen. Iedereen roept bedreigingen tegen graaf Fort en tegen hen die hem steunen: de meesten noemen hem verrader, hoerenjong. Ginds, in Carcassonne gaan ze hem met geweld belegeren en als ze hem kunnen vatten zullen ze hem levend villen. Zij zullen, zeggen ze, Montreal en Fanjeaux innemen en tot in Montpellier al vechtend en rijdend gaan; en dan bij de terugkeer, Lavour en de streek van Albi helemaal veroveren.

89. Het was groot, het leger van Toulouse, toen de Franse ridders uit de Carcassès trokken. Daar waren baanstropers uit Navarra en uit de Aspevallei; meer dan duizend te paard, duizend drieënvijftig. Er waren Gasconjers, lieden uit de Quercy, uit Agen. Ze schreden voort, de banieren hoog, naar de Lauragais en meenden geen tegenstand te zullen ondervinden tot in Béziers.

De graaf van Montfort riep onmiddellijk al de Fransen op die hij kon bereiken. Hij stuurde berichten naar de burggraaf van Donges en naar heer Bouchard die te Lavour was, en aan al de anderen, of ze nu ver of kort bij waren; naar Martin Algais ook, en in het Narbonne, aan heer Aimeri. En allen kwamen af want zij hadden het niet aangedurfd dit uit te stellen na een dergelijk bevel.

90. De graaf van Montfort had zijn baronnen samengeroepen te Carcassonne. Rondom hem stonden minstens driehonderd getrouwen, handig in het hanteren van de wapens en moedig als leeuwen. "Heren," sprak hij tot hen, "luister naar mijn woorden: de graaf van Toulouse heeft in heel zijn gebied zijn vazallen opgetrommeld en de vazallen van zijn vrienden; zij zijn met meer dan tweehonderdduizend werd mij verteld door een jonge ridder die de baljuw van Limoux mij als bode gestuurd heeft. Ze komen samen te Montferrand en in de omgeving van Avignonnet. Ze willen mij belegeren - want zover gaat hun roekeloosheid - overal waar ze mij tegenkomen, hoger of lager, stroomop- of stroomafwaarts. Ik vraag jullie advies: wat voor een geven jullie mij? Wat raden jullie mij aan?"

91. Toen de graaf van Montfort tot hen gesproken had, stond heer Hugues de Lacy recht en sprak: "Sire, vermits u raad vraagt, dat ieder spreke zoals hij wil. Maar zo u mij wil geloven, dan is dit de enige mogelijke houding: zo u zich verschanst in Carcassonne en de Tolozanen volgen u daar, zal u belegerd worden; zo u naar Fanjeaux gaat, zal u ze daar ook ontmoeten. Ze zullen u overal volgen, door de berichten van hun spionnen en tot op het einde van de wereld zal u onteerd zijn. Zo u mij wil geloven, dan zal u ze afwachten in de zwakste burcht die er is op uw grondgebied en wanneer versterkingen aangekomen zijn, dan zal u slag voeren met hen en mijn hart zegt mij met zekerheid dat u ze zal overwinnen. - "Waarlijk," antwoordde de graaf, "gij

geeft mij heel goede raad: hoe de zaak ook uitdraait, u zal niet beschaamd worden, want mij lijkt dit een goede raad.”

Er was niemand die hem tegensprak, maar al de aanwezigen riepen samen met luide stem: “Heer, hij geeft u goede raad, wij bidde u, geloof hem.” Daarop namen ze afscheid van elkaar, ieder ging terug naar zijn huis of zijn bivak en zij sliepen in bed tot de volgende morgen.

92. De volgende morgen, toen het daglicht doorbrak, stond de graaf van Montfort op, en met hem al zijn troepen. Zij vertrokken met geheven lans naar Castelnaudary waar ze zullen wachten op het leger [van de graaf van Toulouse].

Daar kort bij in de velden, op ongeveer een halve mijl, een dinsdagmorgen wanneer de manschappen gegeten hadden, kwam dat leger toe onder Castelnaudary en het stelde zich op in de weiden^{lvi}. En wie dan dat spektakel had aanschouwd en het geroezemoes had gehoord van deze massa vreemdelingen die er was samengekomen, hij zou gehoord hebben hoe de hemel en de aarde waren samengekomen. O God, wat al tenten werden er op die dag in de grond geplant, met bovenop een vergulde bol en een adelaar in gietijzer!

De belegeraars plaatsten hun katapult op een weg, maar op geen enkele weg, op geen enkele baan vonden zij stenen die niet braken bij de lawaaierige schok van het afschieten; zij vonden er maar drie die zij aanvoerden van op een dikke mijl afstand. Met de eerste vernielden ze een toren met kantelen, met een tweede richtten ze een zaal ten onder, bij het derde schot spleet de steen, zo niet zou het duur zijn te staan gekomen aan dezen die in de stad waren.

93. De graaf van Montfort had zijn intrek genomen in Castelnaudary en velen konden dat zien. Heer Bouchard was te Lavarat met ik weet niet hoeveel man. De zoon van de burchtheer, die koen en dapper was, hoorde erbij; dat gaf wel honderd stoutmoedige en oorlogszuchtige ridders. Martin Algai was er aan het hoofd van nauwelijks twintig man. Ze gingen in rechte lijn^{lvii} naar Castelnaudary om zich bij de graaf van Montfort te voegen. Bij hen was ook de bisschop van Cahors. Samen vertrokken ze naar Castres, richting Carcassonne, van waar een groot konvooi met wijn en tarwe, gebakken brood en haver naar de graaf van Montfort ging voor de belegerden.

Maar de graaf van Foix met zijn legertroep en vergezeld van al zijn baanstropers zonder uitzondering verliet zijn kamp langs een holle weg, want allen om ter hevigst trokken met hem op. In het leger was er bij mijn weten geen stoutmoedige ridder of schildknaap die niet meeging; behalve Savari en zijn Normandische baronnen die met de graaf van Toulouse bleven luierikken.

Bouchard kwam toe met zijn lieden in goede orde. Zo gauw hij de graaf van Foix opmerkte is hij op zijn hoede. De graaf van Foix plaatst zijn mensen in slagorde; ze zijn met meer dan vierhonderd of nog meer. De mannen van Bouchard onder hun maliënkolders en helmen waren niet zo talrijk. En de anderen zijn zeker met tweeduizend, met renpaard, maliënkolder, opgevolde kledij, goede schitterende helm of goede ijzeren hoed, goed geslepen spies of goede elzen lansen of knotsen om alles mee te vermorzelen.

Hoort nu hoe de strijd aanvat met zo'n vaart dat men nooit van een zo harde strijd hoorde sinds de tijd van Roland of van keizer Karel die Agolant overwon en die, ondanks koning Braimant, Galienna, de dochter van Galafre, de hoffelijke emir van het Spaanse land, veroverde.

94. De Fransen van Parijs en de Champenois naderen in rang Castelnaudary over de vlakke. Maar plots verschijnt voor hen de graaf van Foix met al zijn manschappen en met de Spaanse baanstropers. Zij achten het groepje niet meer waard dan een kastanje, maar zeggen de een tegen de ander: “Baronnen, niemand ruste eer die bende vreemden gedood is: men zal doods-bang zijn in Frankrijk en Duitsland, in Poitou en in Anjou en in heel Bretagne en ginder in de Provence, tot in de havens van Spanje en het zal hun een les wezen.”

95. Terwijl heer Bouchard en deze die optrekken met hem de weg naar Castelnaudary volgen, zag men een grootse witte valk opstijgen en vliegen van links naar rechts zo ver hij kon, boven hen. Daarop zei Martin Algai: “Heer, bij Sint-Jan, hoe de zaak hier ook uitdraait, wij zullen de bovenhand hebben; gij blijft meester op het slagveld, u en de uwen; eerst zullen uw verliezen groot zijn en ge zult duchtig op de proef gesteld worden”. - “Goed voorteken,” antwoordde Bouchard, “daar maak ik mij minder zorgen om dan om een handschoen: als wij maar winnen op het slagveld, wij en al die gaan sneuvelen, wij zullen geëerd worden zoveel als er doden zijn, en al deze die gedood worden zullen gered zijn; en als wij er volk bij inschieten, dan zullen zij ook de elite van hun baronnen verliezen.”

96. De graaf van Foix rijdt met zijn paard richting Saint-Martin-de-Lasbordes. Zij plaatsten hun lans stevig op de zadelboog vooraan en stormen vooruit met de kreet: “Toulouse!” over de mooie weidse vlakke. De pijlen van de kruisboogschutters vliegen door de lucht. De kreten die geslaakt worden en het lawaai waren zodanig dat men toen zou gezegd hebben dat de hemel met het firmament instortte. En toen de lansen lager gehouden werden, werd het een geweldige strijd; de Tolozanen riepen: “Toulouse!” en de Gasconjers: “Comminges!”. “Foix!” riepen anderen of “Monfort” of “Soissons”! Een ridder van de streek, Guiraud de Pépieux, kompaan van de graaf van Foix en onder de beste van zijn baronnen, chargeerde en bewerkte zijn paard met zijn geslepen sporen. Hij ontmoette op zijn weg, aan de rand van een bosje, een metgezel van heer Bouchard, een Bretoen; hij stak dwars door zijn schild, doorboorde zijn armbeschermer, wambuis en maliënkolder, zodat hij een stuk van zijn lans in de achterste armboog steekt; zijn pennoen werd bespat met bloed. De Bretoen viel dood op de grond, zonder biecht. Bij dat gezicht werden de Fransen woedend: zij snelden ter hulp als woedende leeuwen en dappere oorlogslieden.

97. De Fransen gaven hun paarden de sporen, voorwaarts, als echte baronnen, uit alle kracht, bij een helling in de vallei. Heer Bouchard had een pennoen van fijne zijde waarop een leeuw was geschilderd; hij zat op een paard dat, zonder liegen, meer dan 100 pond waard was. Daar op de weg naar Montreal, allen samen sloegen ze met hun scherp zwaard in op de baanstropers; ze hakten er duchtig op los en lieten er een honderdtal achter die nooit meer Kerstmis zouden vieren en die van vasten en carnaval geen hinder meer zouden ondervinden. Daar werd de zoon van de burchtheer door een pijl getroffen op de neusbeschermer en oogklep van zijn helm, met een slag die dodelijk was: hij viel dood ter aarde voor de seneschalk gedurende deze aanval.

98. Op de baan gaf heer Bouchard zijn paard de sporen en de Fransen met hem: zij voerden een charge uit op de dichtste drom vijandige troepen en riepen zeer hard: “Montfort”. Hijzelf steeg er bovenuit roepende: “Lieve Vrouwe Maria!”. Aan de andere kant stond de graaf van

Foix met zijn talrijke baronnen. Een hoop gebroken schilden zou je daar gezien hebben, een pak afgeknakte lansen waarin men met de voeten verstrikt geraakte! De grond lag er vol van! Wat al paarden die rond liepen zonder ruiters! En de lieden van Martin Algai vluchtten samen met hem bij de charge en tot de slag gewonnen was ^{lviii}; hij beweerde toen dat hij weerkeerde van een achtervolging van de baanstropers: iedereen bedekte zo op zijn manier zijn misdaden en schande. De bisschop van Cahors en al deze die geen wapens droegen, vluchtten in de richting van Fanjeaux op meer dan een mijl; vanwege dezen die met hem waren verwondert mij dat geenszins.

Zo werd heel het konvooi omsingeld door die lieden die God vervloekte. Maar alzo beginnen deze, met het oog op hun voordeel, een grote dwaasheid: zij namen alles mee wat op het slagveld lag tot er niets meer overbleef; en ieder vluchtte om ter vlugst met zijn buit. De brave muilezel van heer Nicolaas werd die dag meegevoerd door de baanstropers, samen met zijn knecht; maar wat hem betreft, hij kon ontsnappen met de overige geestelijkheid. Ik was er echt gelukkig om, Goddank, want het is een goede vriend en mijn compeer, die meester Nicolaas.

99. De Fransen sturen hun paarden kalm vooruit, in de pas; het vizier van hun helm hebben ze neergelaten in de richting van de grond. Denk niet dat ze gaan vluchten of rechtsomkeer maken. Ze zijn niet gierig met welgemikte slagen. De vlakke is mooi en weids de velden liggen open. Langs alle kanten liggen er te sterven, mageren en corpulente, zo heeft meester Nicolaas mij verteld. Die van het Tolozaans leger zien hun mensen vallen en schrik bevangt hen. Ze zullen overwonnen worden.

100. De graaf van Montfort, die te Castelnaudary was terwijl deze strijd met kracht en moed gestreden werd, laat inderhaast de manschappen die hem vergezelden hun wapens aantrekken: hij deelt hen mee dat hun gezellen en heer Bouchard, die opgetrokken zijn, hun konvooi verloren hebben. Hij weet in zijn binnenste goed dat, zo zij overwonnen worden, het land en Castelnaudary verloren zijn voor hem, dat hij er zal belegerd worden, dat hij er niet uit weg zal kunnen tot de volledige nederlaag. Zo gauw als mogelijk stormt hij naar buiten, van kop tot teen gewapend; hij draagt lans en schild. Het voetvolk, dat in de stad is, zal ze moeten verdedigen tot de terugkeer van de graaf en de zijnen.

101. De graaf van Montfort en zij die met hem waren in Castelnaudary, gaan met wapperend vaandel naar het strijdperk; zij die achterbleven sluiten goed de poorten; zo nodig zullen ze zich krachtig verdedigen. Bij het zicht van de graaf en de zijnen, verliezen deze van het leger van de graaf van Foix het vertrouwen: de meesten begrijpen dat zij bijgevolg verloren zijn. De fout ligt bij de baanstropers die overgegaan zijn tot het plunderen van het strijdperk. Onze Franse baronnen roepen allen de kreet: "Montfort!" en "Heilige Maria, sta ons bij!"

102. De graaf van Montfort die er op uit was harde klappen uit te delen, komt spoorlags afgestormd, het naakte zwaard in de hand. Langs een verhard wegeltje duikt hij op in de strijd; zijn lieden volgen hem vol vuur; al wie hij treffen kan, doodt hij of neemt ze gevangen. De ellendige baanstropers en het ongelovig gespuis, die hem zien aankomen, voelen zich zo ontrederd dat zij zich niet meer weten te verdedigen; de graaf van Foix is natuurlijk een uitzondering: zijn schild is doorkliefd; de vele slagen die hij uitdeelt, maken scharden in zijn zwaard. Roger

Bernard, zijn zoon, baande zich een weg door het gewoel. Ook ridder Porada die een grote knots draagt, en Isarn de Puylaurens die men opmerkt in het midden van de krijg. Hij en de andere *faidits*⁸⁴ die daar de kraanvogels aan het pluimen waren⁸⁵, hebben zoveel klappen uitgedeeld dat veel mannen neergeslagen werden. Zo iedereen gevochten had als zij, de oorlog ware niet zo gemakkelijk gewonnen geweest, noch het leger van de graaf van Foix verslagen zoals nu is gebeurd.

⁸⁴ Ridder, schildknapen, burgers of boeren die zich niet wouden onderwerpen en die hun huis verlaten hadden. Zij die konden vechten deden dit tegen de kruistochters.

⁸⁵ Mogelijke betekenis: die daar voor niets gewerkt hebben.

X.

[DE OPSTAND IN DE STREEK VAN ALBI EN IN DE QUERCY]

103. Heren, lang duurde het gevecht, lang het tornooi! In beide kampen, op mijn woord, waren er vele doden, bij de enen en bij de anderen. De burchtheer van Lavaur verloor daar zijn drie zonen. Geen koning, geen graaf had er drie zulke flinke.

Het leger van Toulouse in de beemden onder de muren van Castelnaudary, dacht reeds aan de terugtocht, zodanig beefde het van grote schrik. Savari de Mauléon riep met luide stem: "Heren, blijft allen kalm, dat niemand bewege of zijn tent opbreke; want je sterft en wordt met-een overwonnen." "Oh! glorierijke God," zei iedereen in zichzelf, "bespaar ons de oneer, dat ten minste geen smaad op ons kleve."

104. Toen de graaf van Toulouse de nieuwe nederlaag van de graaf van Foix en zijn troepen vernam, twijfelde niemand eraan of daar was verraad in het spel. Handenwringend zei de één tot de ander: "Heilige Maria! Lieve Vrouw! wie zag ooit zo'n wonder? Tien keer talrijker waren de onzen, dat verzeker ik u." Raimond de Ricoud werd door zo'n schrik bevangen dat hij, in het zicht van het leger, op de vlucht sloeg tot Montferrand; dan, na enkele uren, na vernomen te hebben dat de graaf van Montfort de zijnen niet had aangevallen, keerde hij terug op zijn passen, maar gedurende de nacht die volgde ontdeed hij zich niet van zijn wapens, noch van zijn kleren, hij ging niet liggen en sloot geen oog, en dit evenmin de volgende dag.

105. Hoor nu, heren, (God zegene u) wat de graaf van Montfort gedaan heeft bij deze aanval. Eens de strijd gedaan riepen hij en heer Bouchard beide met luider kele: "Baronnen! Vlieg er op af! hun leger is ontredderd." Toen voerden ze allemaal samen een krachtige charge uit; zij vielen het [Tolozaans] leger aan dat zich bevond in zijn tenten en paviljoenen. Zonder de grachten en de verschansingen die zij gemaakt hadden, zou al het goud van Pavia hen niet hebben kunnen helpen. De Franse ridders waren niet bij machte om erover te geraken en voelden zich beschaamd, als dood en verraden en ze zeiden tot elkaar: "Het zou dwaas zijn ons niet terug te trekken: wij hebben genoeg gedaan voor vandaag."^{vii} Alvorens hun wapens af te leggen gingen de Franse soldaten terug naar het slagveld om in de maneschijn buit te rapen: niemand kan de grote rijkdom inschatten die ze daarbij wonnen; voor de rest van hun leven zullen zij er rijk mee zijn.

106. De graaf van Montfort keerde terug naar Castelnaudary, tevreden en opgetogen over de veldslag. En het Tolozaans leger, nu hun tegenstanders vertrokken waren, liet van 's morgens vroeg bij dageraad zijn tenten opplooiën en zijn karren laden, alles zonder lawaai. Ze lieten hun *trébuchet* staan in regen en wind: ze hadden het niet willen meenemen zelfs niet voor honderd duizend zilveren marken.

De lieden van Puylaurens zitten in grote nood. Zij hebben een eed gezworen en hebben meineed gepleegd: van in het begin hebben zij als eerste vrede gesloten met graaf Simon, ze waren zo'n vijfhonderd. Zij waren ook als eersten afvallig, zoveel inschikkelijkheid hebben ze voor de dwaze ketterij.

107. De graaf van Toulouse, zoon van vrouwe Constansa, keerde terug met zijn leger. De baronnen van Frankrijk waren die dag niet in hun schik om hen te achtervolgen, want ze hadden te

veel slagen met lans en zwaard uitgedeeld. De inwoners van Rabastens die hun vertrouwen in de trouweloze ketteren en hun dwaze ketterij hadden gesteld, hadden op dat ogenblik het katholieke geloof afgezworen, overtuigd als ze waren dat de kruistochters daar nooit meer zouden terugkeren, overtuigd zelfs dat deze overwonnen waren; en ook de mensen van het platteland die de verwachtingen van deze die ik heb vermeld deelden, waren van die mening.

108. De baronnen van Toulouse hadden zich dus teruggetrokken, bedroefd, bezorgd en ontgoocheld. Overal lieten ze geloven dat de Fransen waren overwonnen en dat de graaf van Montfort bij nacht was gevlucht. Rabastens en Gaillac gaven zich aan hen over, zulk een rad hadden ze hen voor ogen gedraaid! Graaf Baudouin - God bescherm en leid hem! - was te Montégut, samen met Martin d'Olite de Stoute, toen vanuit Gaillac het bericht toekwam dat men te Lagrave bij verraad de baljuw dodelijk had verwond, dat de graaf zich naar ginds moest begeven eer de burcht in staat van verdediging was gebracht en dat de inwoners van Gaillac medeplichtig waren aan de moord. Onmiddellijk, eensgezind, lieten Baudouin en de zijnen de paarden zadelen en zo gauw het dag werd vertrokken ze vliegensvlug naar Lagrave.

109. Toen ze hun banieren zagen wapperen in de wind waren de inwoners van Gaillac en heer Doat Alaman zeer uitbundig want het Raimondisch kruis schitterde in de wind en liet hen geloven dat graaf Raimond aankwam aan het hoofd van zijn troepen. Maar toen ze daarna het ware kruis herkenden waren ze droef te moede. Ze zagen ook de banier van Martin d'Olite die langs de Tarn optrok, stroomopwaarts van de Agouit, richting stad: en bij dit gezicht kenden de onzen een grote vreugde. De kruistochters plaatsten een groot garnizoen in de burcht. Wat zal ik meer zeggen? Pons de Beaumont, de baljuw, stierf bij het kraaien van de haan. Ze keerden op een andere dag bij zonsondergang terug naar Montégut en van daar ging graaf Baudouin onmiddellijk naar Bruniquel. Hij had Salvagnac verloren waar er mooie tarwe is en daarom heeft hij veel spijt.

110. De Tolozaanse troepen zijn vlug teruggekeerd⁸⁶ en de koene graaf Raimond, met al zijn baronnen, is naar Rabastens gekomen. Daarna zijn ze hogerop getrokken tot Gaillac. Hij heeft heel het gebied heroverd: La Garde, Puycelci, waarvan hij hield, Saint-Marcel en Laguépie; hij is overal naartoe geweest. Parisot voor hetwelk de graaf het beleg had gelegd, werd ingenomen. De inwoners van Saint-Antonin waren naar hem teruggekeerd en Montégut had zich overgegeven eer de maand voorbij was. Met uitzondering van Bruniquel nam hij alle burchten opnieuw in: men deed aan de bevolking geloven dat in de gevechten de graaf van Montfort was verslagen en dat hij gevlucht was naar zijn geboortestreek; dat nooit meer in heel hun leven de kruistochters zouden opduiken in hun land, dat ze bijna allen waren gedood. Maar eer een half jaar voorbij was, zie hoe alles is veranderd: de graaf van Montfort heeft Fransen meegebracht; daarna, bij Touelles dat men hem uitleverde, heeft hij alle inwoners gedood^x die er gevonden werden; hij is daarna de Tarn overgestoken, niet bij een wad maar via de brug in Albi. Daarna heeft hij Cahuzac ingenomen na twee dagen en daarna heeft hij graag Baudouin die te Bruniquel verbleef ontboden die zich onmiddellijk bij hem is komen voegen met zijn ridderschap.

⁸⁶ Na het beleg van Castelnaudary.

111. Ze bleven deze keer acht dagen te Cahuzac want de stad was goed voorzien van levensmiddelen. Men vierde op dat moment de Epifanie in het hartje van de winter. Zij belegerden toen Saint-Marcel en dat was een grote dwaasheid: ze deden er niets ter waarde van een rotte appel, maar gaven heel wat uit, God zegene me! Zo graaf Raymond die Montauban bezit het had gedurfd, er ware een wonder nodig geweest om dat leger van de nederlaag af te houden; maar hij en de zijnen deinsden terug voor de heren Alain de Roucy en Pierre de Livron en dus waagden zij tegen hen geen enkele aanval.

De dag voor Pasen, voor dag en dauw, trokken de kruistochters zich terug. Die grote ridderschap ging naar Albi omdat de levensmiddelen ontbraken en zij er zich geen konden aanschaffen. Zij bleef meer dan anderhalve maand in die situatie. En toen kwamen de colonnes en de grote compagnieën van kruistochters uit Duitsland en Italië en de baronnen van Auvergne^{lxii} en van Slavonië: de ene na de andere trokken ze op. De medestanders van graaf Raimond van Toulouse wachtten niet tot zij op anderhalve mijl afstand waren toen ze ze zagen komen.

XI.

[HET TEGENOFFENSIEF VAN SIMON DE MONTFORT]

112. Het leger van de kruistochters was wonderbaar. Door heel het land begon [het vijandig kamp] zich terug te trekken: ze waren verplicht Montferrand en Les Cassès te ontruimen^{lxii}. Te Toulouse “la gran” ging iedereen weg; niemand kon in de streek nog een schuilplaats vinden. Ginds boven aan de brug van Albi begonnen de kruistochters toe te stromen. Te Rabastens noch te Gaillac kan men beletten dat zij zich daar vestigen zoals ze willen, dus velen vluchtten uit deze steden om hun leven te redden. De inwoners van Saint-Antonin begonnen een moedige weerstand, aangedreven door heer Azémar-Jourdain^{lxiii}; maar toen het einde naderde, was er onder hen niemand die er zich over verheugen kon. God zegene me! Nooit zag ik [terzelfdertijd] minder nederlagen en meer burchten verlaten en ingenomen. In looppas veroverden de kruistochters La Garde en Puyelci; ge zoudt er niemand gevonden hebben die daar was durven blijven slapen: iedereen vluchtte bij nacht.

113. In het leger van de kruistochters was er veel oorlogslawaai en -geraas. Zij ontmantelden Saint-Marcel en maakten het met de grond gelijk en gingen dan allen onderdak zoeken in Saint-Antonin. Ik denk dat je de tijd niet zou gevonden hebben om een ei te bakken in de korte tijd die er die nacht nodig was om het in te nemen. Van de burgers in de stad werden er wel achtentwintig gedood of verdronken. De anderen, mannen en vrouwen, sloten zich op in de kerk maar hun werd alles ontnomen en ze bleven naakt achter; ook de geestelijken werden beroofd en het kanalje en de wapenknechten dreven ferm de spot met hen.

114. Saint-Antonin werd ingenomen. De kruistochters namen Azémar-Jourdain en burggraaf Pons en ik weet niet hoeveel anderen mee als gevangenen. Dat God in de hemel mij mijn zonden niet vergeve als gedurende de strijd de geestelijken niet het *Veni Creator* zongen in een indrukwekkende processie. Ze zongen zelf zo hard dat je de stemmen een halve mijl ver kon horen. Wat vertel ik nog meer? Op een mooie dag ging het kruistochtleger op stap met graaf van Montfort en de andere baronnen en te Saint-Antonin lieten ze graaf Baudouin en zijn gezellen achter om het garnizoen te bewaken. Maar eerst namen ze bezit van Montcuq^{lxiiii} en zijn donjon. Het kruistochtleger vervolgde zijn weg, ging voorbij Tournon en kwam in de Agenais. Arnaud de Montaigu en de andere Gasconjers wisten het leger goed doorheen deze streek te leiden. Na de inname van Montcuq dat van graaf Raymond afhing, stopten ze niet voor Penne-d’Agenais; want nergens stuitte ze op weerstand, behalve te Penne dat eertijds toebehoorde aan koning Richard Leeuwenhart. Op een dinsdag legden ze er het beleg rond. Er waren daar een massa Fransen, Normandiërs en Bretoenen en veel Duitsers, Lotharingers en Friezen, veel baronnen van de Auvergne, vele machtige Bourgondiërs. Maar de burcht was sterk, bijgevolg gaven de inwoners niet meer om hen als om een knoop. De kruistochters sleepten hun manganelen, hun steenmortieren en stormrammen aan. In de stad zaten Hugues d’Alfaro, uit een land in de buurt van Aragon, Bausan le Mainadier en Bernard Bovon, Giraud de Montfabès, baljuw van Montcuq en vele anderen waarvan ik de naam niet ken. De belegering begon onmiddellijk na Ons Heer Hemelvaart en duurde tot de tijd van de druivenoogst⁸⁷.

⁸⁷ Overdrijving van de auteur.

115. Het werd een indrukwekkende belegering. De burcht was zo stevig dat men haar niet gewapenderhand kon innemen. De kruistochters uit Bar met hun manganelen gooiden zoveel stenen dat ze bijna een bres sloegen. In de stad waren er heel wat ridders, heel wat baanstropers, heel wat Navarrezes. In naam van graaf Raymond hield Hughes d'Alfaro haar bezet. Zo de belegerden eten en drinken hadden gehad, de anderen hadden haar nu nog niet ingenomen en waren er niet binnengedrongen. Maar de warmte was ondraaglijk: de belegerden konden het niet uithouden, ze leden zoveel dorst dat zij er ziek van werden; de waterputten stonden droog en ze begonnen schrik te krijgen. En elke dag zagen zij het vijandig leger aandikken en nooit afnemen.

Ze zagen graaf Gui de Montfort toekomen en, gezeten op zijn schimmel, Foucaud de Berzy met zijn broeder Jean die een pels en mantel droeg en de cantor van Parijs, een zeer vlotte prediker, en zoveel andere baronnen dat ik ze u niet zou kunnen opnoemen. En anderzijds waren de belegerden niet bij machte enige bijstand te vinden.

Met tegenzin dienden ze die plaats op te geven die Gui, broer van Simon de Montfort daarop langs alle kanten deed opknappen met heel wat kalk en mortel. Ik zie er van af de gevechten te verhalen die er plaats vonden...

Toen de plaats ingenomen was woude de kruistochters er niet blijven of althans zo weinig mogelijk; dus lieten ze hun tenten en paviljoenen opbreken en op karren laden. En ze vertrokken in de richting van de zee naar Biron dat toebehoorde aan Martin Algai: hij vertrok gewoonlijk van daar om te gaan vechten. Hierover hadden de Périgord en Saintonge bij de kruistocht hun beklag gedaan.

116. De graaf en zijn getrouwen trokken op langs de grote baan, met geheven banier, naar het kasteel van Biron. Zij namen het snel en zonder tijdverlies in. Ze lieten Martin Algai omkomen op een beschamende wijze door hem buiten de wallen te laten slepen achter een paard - dat is de echte waarheid - en daarna hingen ze hem op, onder allemans ogen, in een weide.

Ze vertrouwden toen de burcht en heel het territorium toe aan heer Arnaud de Montaigu; en dan op een morgen gingen ze terug naar Moissac, à rato van wel drie mijlen per dag. Het leger marcheerde in colonne, zo vlug als het kon. De graaf had mevrouw de gravin laten komen, een wijze en deugdzaam vrouw; ze kwam langs Catus, met vijftien duizend man goede troepen. Catus, waar ze halt hadden gehouden had zich onderworpen aan graaf Baudouin en aan onze kruistochters.

Het kruistochtleger had zich verzameld in Penne-d'Agenais; de dag daarop bivakkeerde het op het etensuur te Montcuq en kwam de volgende dag voor Moissac, tegen negen uur in de morgen. Een onoverzichtelijke troep baanstropers zat in die stad waar ze de avond te voren toegekomen waren.

117. De burgers van Moissac zagen hoe het leger van de kruistochters kampeerde op de boord van de Tarn, rond de stad. Het moet niet verwonderen dat zij ongerust begonnen te worden. Waren de baanstropers er niet geweest, ze zouden zich graag overgegeven hebben want ze wisten wel dat zij geen weerstand konden blijven bieden. Ze hadden gemakkelijk kunnen vluchten via de velden doorheen de wijngaarden - en dat was wat drie onder hen deden die er overigens geen cent bij verloren. Maar aan wat komen moet, daaraan kan niemand iets veranderen.

De Castelsarracenen, de wijze lieden die ze nu eenmaal zijn, loyaal en met respect voor het recht, hadden hun streng weten te trekken. Op hen valt er niets aan te merken. Ze wisten wel dat als de graaf van Toulouse zijn land kon heroveren en een of andere overeenkomst sluiten met de paus, of als de koning van Aragon machtig genoeg was om de kruistochters te verslaan op het slagveld, dat zij dan ook hun status zouden herwinnen. Gezien de zaken er zo voorstonden hadden zij geen zin om zich te laten vernietigen. Van de burgers van Agen die zich al vroeger overgegeven hadden, namen ze deze spreuk over: "Tussen twee kwalen moet men altijd de minste kiezen." Bernard d'Esgal zei ooit: "Zo je op een pad een van je medestanders ziet vallen in de modder als je door een wad trekt, plaats je dan niet op kop maar in het midden zodat je kan terugkeren als je iemand ziet verdrinken." En daarom, God vergeve het mij, moeten ze niet afgekeurd worden, de Castelsarracenen, want het garnizoen waarop ze hadden moeten rekenen, Guiraud de Pépieux en al zijn ridders, verliet de burcht en ging naar de oever van de rivier: Guiraud zei dat hij niet zou blijven, voor geen geld of goud ... Maar die van Moissac, de kruistochters gaan ze mishandelen, ze uitmoorden en hun stad zal ingenomen worden.

118. Ik weet niet of het echt spijtig is of gewettigd dat de burgers van Moissac niet besloten hebben na de inname van Penne, op één of andere manier over vrede te onderhandelen. Ze geloofden niet dat hun stad ooit zou veroverd worden, net zomin als de lieden van [de graaf van] Toulouse die er ingesloten waren en die hen elke dag aanporden en ophitsten.

De aartsbisschop van Reims, gekleed in zilvervos, ging in zijn tent op een bruin kussen zitten en met hem de graaf van Montfort en de cantor van Saint-Denis en ook de gravin die voor hen zat en menig baron aan de zijkant en Guilhelm de Contres, Gods beminde, en Pierre de Livron die veel bidt in de kerk en Lambert de Limoux die omwille van de warmte die dag een hemd van weefsel uit Frygië droeg. Zij gaven het advies de stad te belegeren en ontboden het leger.

119. Begin september begonnen de kruistochters actief Moissac van alle zijden te belegeren. Graaf Baudouin spendeerde er veel geld: hij at er menige gans en menige geroosterde kapoen. Dat hebben mij zijn baljuw en zijn provoost verteld. In het leger van de kruistochters stelde men de *chattes* en de belegeringsmachines op. Het leger had wijn en levensmiddelen in overvloed.

120. Bij de belegering van Moissac waren de gevechten schering en inslag: de baanstropers in de stad zaten de kruistochters op de huid en deze dan doodden herhaaldelijk enigen van dat gespuis. Deze doodden dan weer een jonge edelman van graaf Baudouin; zijn maliënkolder en keelbeschermer konden hem niet vrijwaren van de dood: een vierkante pijl drong zich in zijn buik als was hij een baal stro.

De graaf van Montfort beveelt hout te halen in het bos. Een menigte schrijnwerkers bewerkt dit terwijl hij en zijn gezellen volledig gewapend deze lieden vergezellen uit vrees dat men ze zou aanvallen.

121. De graaf van Montfort, Simon, en de andere baronnen bevelen de steenmortieren op te stellen, laten een *chatte* bouwen en een stormram die dag en nacht inbeukt op de muur van de omheining. De belegerden binnen de stad zijn ontgoocheld en woedend. Zekere dag nemen ze allemaal in stilte hun wapens en tersluiks lopen ze in allerijl naar het leger van de kruistochters:

zij hopen de *chatte* in brand te kunnen steken met veel brandende sintels. “Te wapen,” roepen de Fransen en de Bourgondiërs; uit het kamp snellen Poitevins, Gasconjers, Vlamingen, Lotharingers, Normandiërs, Bretoenen toe. De meerderheid heeft zijn maliënkolder en opgevulde kledij aan en daarboven wambuizen en zijden bescherming.

De graaf van Montfort kwam spoorlags via de rivieroever; hij droeg zijn wapens en zijn leeuwenschild: men had hem op dat ogenblik gevangen genomen waren daar niet geweest Guilhelm de Contres - God belone hem - en heer Moreau die hem vergezelde, een ridder met fijne manieren, koen en hoffelijk, moedig, charmant en goed. Ter hulp schoten Pierre de Livron en Foucaud de Berzi, met graaf Gui: ze chargeerden in lijn, zo ontstuimig dat, ondanks de aanvallers, ze graaf Simon konden ontzetten; hij was alleen lichtjes gewond langs achter aan de pees van zijn voet. De neef van de aartsbisschop van Reims werd gevangen genomen door vier wapenknechten die hem onmiddellijk doodden.

XII.

[DE OVERGAVE VAN MOISSAC EN DE VEROVERINGEN VAN DE KRUISTOCHTERS TOT DE INTREDE OP HET SLAGVELDVAN PEDRO VAN ARAGON]

122. Heren, het was een mooie en grootse strijd. Toen de Fransen, de Bretoenen en de Normandiërs toekwamen, vluchtten de baanstropers onmiddellijk en keerden terug naar de stad. De aartsbisschop beweede zijn neef. De volgende morgen, vóór negen uur, kwam een massa kruistochters toe uit de richting Cahors. De lieden van Montauban die de wegen goed bewaakten, vielen ze langs voor en achter aan toen ze voorbij kwamen. Het nieuws werd onmiddellijk geseind naar het belegeringskamp: graaf Baudouin trok in alle haast zijn wapens aan en al zijn gezellen namen de hunne. Armand de Mondenard, op een snel paard, en de zonen van Hugue du Breil, die koen en dapper waren, achtervolgenden de Montalbanen langs alle kanten zo heftig dat ze er acht goede paarden aan overhielden waaronder een grijs dat een kruisboogschutter toeviel.

123. De dappere graaf Baudouin en al zijn ridders kwamen de avond zelf terug naar het kamp. Te Moissac slingerden de mortieren de hele dag zonder ophouden stenen naar de wallen en maakten zo brokken. Niet te verwonderen dat de belegerden schrik vatten, want ze wisten dat hen van geen enkele kant steun zou bereiken: er was al een maand verlopen sinds de graaf van Toulouse een onderhoud had gehad met Savari [de Mauleon] te Bordeaux; hij had niets van hem kunnen verkrijgen behalve de teruggave van zijn zoon waarvoor hij hem een belangrijk bedrag betaalde.

Ik keer terug naar mijn verhaal en ik wil spreken over een mirakel dat Jezus de rechter deed voor de kruistochters toen een groot stuk van de stadsmuur neerstortte in de gracht en zo een bres vormde langs waar ze konden binnendringen.

Toen de burgers dat zagen, onnodig te vragen of ze versted stonden, zij en de soldaten ook. Ze probeerden onderhandelingen aan te knopen met de graaf van Montfort: maar deze zwoer hen bij alle heiligen van overzee, dat hij het leven van geen enkele van de inwoners zou sparen zo ze hem de baanstropers niet uitleverden die hem het leven danig zuur hadden gemaakt. Ik kan u niet anders zeggen dan dat ze meer van zichzelf hielden dan van hun broeders of hun vrouwen, verwanten of neven^{lxiii}.

124. Zekere morgen gebeurde de overgave van Moissac aan de kruistochters en de baanstropers werden gevangen genomen en meegevoerd. De kruistochters doodden er meer dan drie honderd en namen hun wapens, hun paarden en lastpaarden. De burgers betaalden als losgeld meer dan honderd mark fijn goud. Al hun buren in de landen rondom waren vol vrees. Heer Guilhelm de Contres kreeg Castelsarrasin, men gaf Montech aan graaf Baudouin, Verdun-sur-Garonne aan Perrin de Cisse. En dan zetten de kruistochters zich in gang in de richting van Montauban.

125. De zoon van de graaf van Foix die van Puigcerdá kwam, was Montauban binnengetrokken met honderd ridders. De stad was goed versterkt: nooit zag men er in de vlakte één die zo goed beschermd was met brede grachten als de hare. De notabelen die de leiders van het

kruistochtleger waren zagen dat de zomer naar zijn einde ging, dat de winter naderde en dat de Montalbanen geen schrik hadden van hen. Anderzijds voorspelde de abt van Pamiers, in gezelschap van een van zijn kapelannen, dat zij de stad Pamiers, waar het garnizoen deserterde en zich overgaf, zouden verliezen als ze niet onmiddellijk ter hulp snelden. Want de lieden van Saverdun hadden haar afgesneden van bevoorrading van brood en wijn: er was, denk ik, meer dan een jaar sinds deze van Pamiers nog wijn hadden geogst.

Om deze reden trok het hele leger die kant uit: het vertrok de volgende dag, deed lange ritten en kwam voorbij in Auterive waar Duitsers die uit de Carcassès kwamen zich bij hen voegden met talrijke banieren en rijke pennoenen.

126. Wanneer ze zoveel banieren zagen verlieten de verdedigers van Saverdun hun burcht en namen in galop de vlucht en met hen de graaf van Foix die daar ondertussen toegekomen was om zich daar veilig te stellen^{xliii}. De kruistochters vielen overal in Gasconje binnen zonder weerstand: Saint-Gaudens en Muret, de stad en de donjon, Samatan en L'Îsle-au-Jourdain. Tot in het land van Oléron veroverden ze alles en ook het land van Gaston [de Béarn en Bigorre]; want nergens stuitten ze op weerstand behalve bij de toegang tot het land van Foix. En dan, toen ze het gepast oordeelden, keerden ze terug naar hun landen na het voltrekken van hun veertigdagenplicht en het verdienen van de aflaat.

De winter die volgde bracht men door in rust. Graaf Simon, samen met zijn broer heer Gui, waakte zorgvuldig over zijn land. Hij hield toen een parlement waar talrijke baronnen aanwezig waren, menig bisschop en menige andere nobele heer: al de kasteleinen van zijn gebied gingen er naartoe want hij had ze opgeroepen.

127. Op het parlement van Pamiers waren er talrijke geestelijken, machtige bisschoppen en baronnen met grote verdienste. Zij legden aan de [veroverde] landen, die zeer uitgestrekt waren, statuten en gebruiken op zoals dat de gewoonte is en lieten daarvan charters en gezegelde brieven opstellen. Daarna keerden ze naar huis.

Guilhelm de Contres, vol moed en wijsheid, kwam toe in de beemden bij Muret op het feest van Sint Denijs. Hij had de graaf van Montfort verlaten, opgewekt, kras en uitgerust, in gezelschap van Perrin de Cissey die zich bij hen gevoegd had en van Bernard Jourdain de l'Îsle. Deze bleef achter in zijn stad en de anderen zetten hun tocht verder; van l'Îsle-Jourdain waar ze halt hadden gehouden gingen ze na het maal naar Verdun-sur-Garonne. De dag daarna zetten de baanstropers zich in beweging. Zij hadden zich gewaagd tot bij de grachten van Castelsarrasin stalen heel wat schapen en ook veel andere buit. Hun aantal werd geschat op meer dan duizend ruiters. Het nieuws daarvan had niet eens de ronde gedaan in het land of Guilhem de Contres had zich gewapend en ook mijn heer Moreau die aan zijn zijde reed en heer Perrin de Cissey, steeds dadelijk paraat. Eens verzameld waren ze met niet meer dan zeventig; maar hoe weinig talrijk ze ook waren, ze zaaiden ontreddering tussen die lieden. Als overwinnaars zaten ze hen na tot Montauban met zo'n vaart dat velen verdronken in het water van de Tarn. Het vallen van de nacht hinderde hen en ook de vermoeidheid van hun paarden, doodop van de rit. Zo geraakten de baanstropers uit hun zicht. Ze bevrijdden de gevangenen [van de baanstropers] uit hun boeien en heroverden de buit.

128. Want bij deze gelegenheid bevocht Guilhelm de Contres de baanstropers; hij ontnam hen alle buit en maakte zelf buit op hen. Er was een groot gewoel en daarna keerde hij terug met

zijn hele troep die in de wolken waren met de heroverde rijkdommen. Lans in de hoogte kwamen ze terug te Castelsarrasin: toen ze in hun logement terug waren was het over middernacht en het was bijna morgen toen ze gedaan hadden met eten. Ik geloof dat ze tot na het luiden van negen uur sliepen.

Een andere keer trokken de baanstropers op plundertocht en liepen door de Agenais. Hun troep had moeite om vooruit te komen, zozeer waren ze geladen met buit. Heer Guilhelm de Contres, aan wie dat niet zinde, dook plotseling voor hen op met al zijn manschappen; daar werden zoveel steken met lans en zwaard gegeven dat de aarde een bloedbad was en dat in het rond het vol lag met brokstukken van lansen. Ge had er veel van dat geboefte kunnen zien liggen, dood, bedekt met bloed, de mond wijd open. Guilhelm liet hen geen duit van hun buit en hij versloeg ze allen met zijn dappere troep die hij van Bourgondië en Frankrijk had meegebracht naar dit land.

129. Guilhelm de Contres overwon al de baanstropers en nam hen af wat ze geroofd hadden en verdiende zo paarden en lastpaarden. Een andere keer liepen ze door het land naar Castelsarrasin maar ik geef u mijn woord dat ze van uit dat land zelfs geen twee poitevinse centen konden meepikken. Ze werden zelfs verslagen en verplicht zich in de Tarn te gooien.

Met vijf of zes speersteken verwondden ze eens het paard van Guilhem die zelf, onder de ogen van zijn vrienden, op de grond viel maar als een dapper man sprong hij vooruit en riep zijn oorlogskreet. Heer Moreau gaf de sporen aan zijn paard en met hem kwamen al de andere toegesnel. In de wirwar van het gewoel waren ze niet zeker hem te kunnen bevrijden of te verhinderen dat men hem zou meevoeren. Zo luid als mogelijk riepen ze: "God sta ons bij!" en "Saint Denis!" Daar zou je de dood van menige schildknaap van de escorte van Guilhem hebben kunnen zien en de ellendige toestand van zijn baljuw. Heer Guilhelm steeg uiteindelijk op een hinnikend paard en chargeerde de baanstropers zodanig dat hij ze uiteen dreef tot de Tarn. En daarna begon hij te lachen met de val van zijn paard.

130. Mijne Heren, God schonk veel genade en deed mirakels ten gunste van Guilhelm de Contres die zich zo inzette dat iedereen van hem hield van bij de eerste ontmoeting. Waarlijk, uit Bourgondië kwam er naar hier niemand die beter was dan hij en er zal niemand komen of het zou iemand moeten zijn die rijker en machtiger is dan hij.

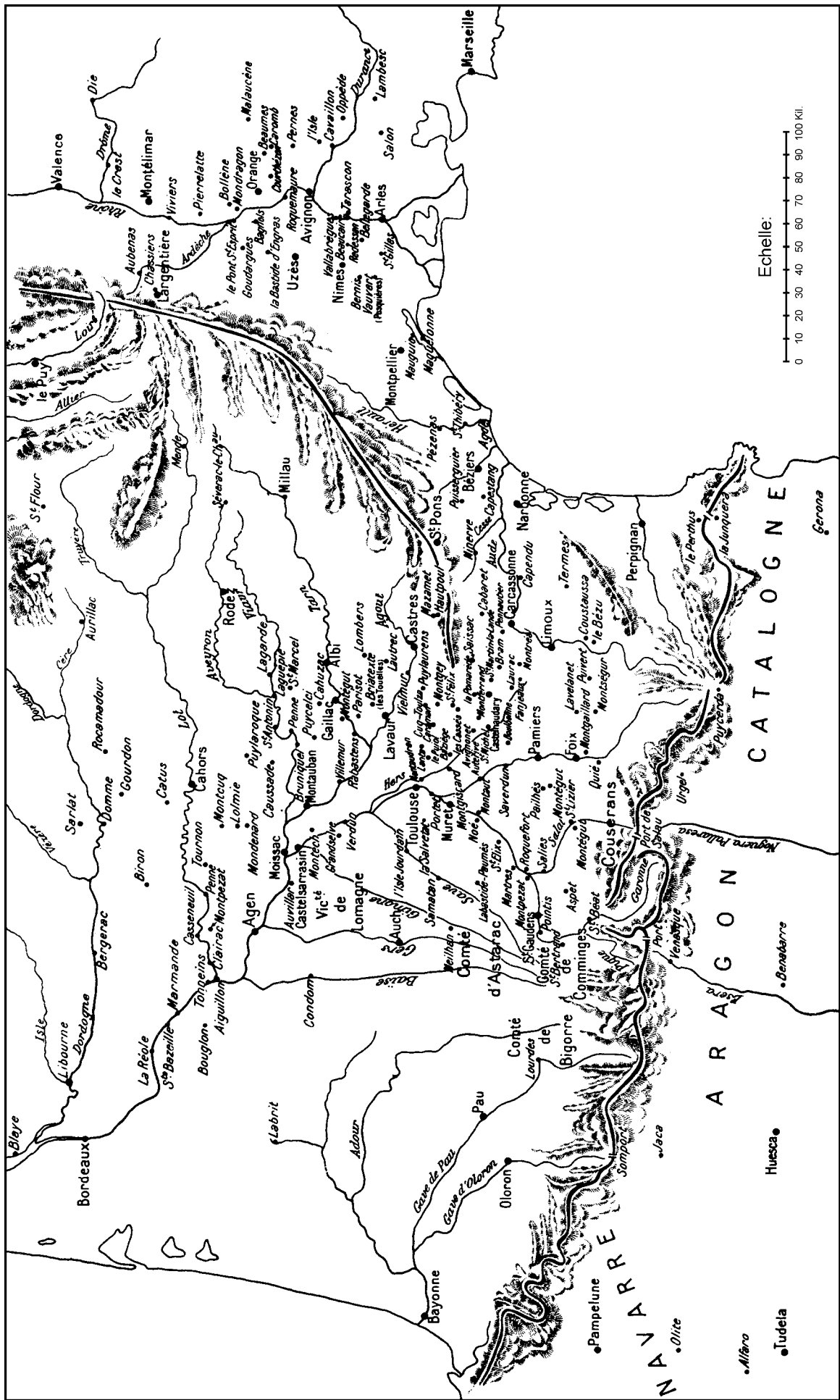
Koning Pierre d'Aragon had een van zijn zusters bestemd voor de graaf van Toulouse en had daarna een andere uitgehuwelijkt aan de zoon van deze laatste ondanks de aanwezigheid van de kruisvaarders. En zie, hij nam deel aan de oorlog: hij kondigt aan dat hij met minstens duizend ridders gaat komen, allen in zijn dienst, en dat, als hij kruisvaarders tegenkomt, hij zal vechten. En wij, als we lang genoeg leven, zullen zien wie zal winnen en we zullen dat verhalen waarover we ingelicht zijn, en we zullen schrijven wat wij ons herinneren zo lang ons lichaam ons daartoe in staat stelt, totdat de oorlog een einde genomen heeft.

131. Maar voor de oorlog bedaart en een einde neemt zullen er nog vele slagen uitgedeeld worden en vele lansen gebroken, menig splinternieuw gonfalon zal op grond liggen in het veld; menige ziel zal uit het lichaam gerukt worden en menige weduwe zal geruïneerd worden.

De koning van Aragon zet zich in gang met zijn troepen. Hij heeft al zijn vazallen van zijn domeinen opgeroepen: zo beschikt hij over een talrijk contingent, mooi van aanblik. Hij heeft tot

al zijn volk gesproken en zijn intentie meegedeeld naar Toulouse te gaan om de kruistocht te bevechten die heel de streek ten gronde richt. Hij verklaarde dat de graaf van Toulouse hen ter hulp riep om zijn land te vrijwaren van brand en verwoesting; dat de graaf geen schuld heeft aan enige misdaad tegenover wie ook ter wereld. “En gezien het mijn schoonbroer is,” voegt hij erbij, “want hij is getrouwd met mijn zuster en omdat ik mijn andere zuster aan zijn zoon uitgehuwelijkt heb, ga ik hem hulp brengen tegen dat verdoemd volk dat hem wil onterven.”

CARTE POUR SERVIR A L'HISTOIRE DE LA CROISADE ALBIGEOISE